

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΕ'

ΠΕΜΠΤΗ 30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1937

ΑΡΙΘ. 51-52

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

*Χριστός γεννᾶται, δοξάσατε
Χριστός ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε*

*Χριστός ἐπὶ γῆς, ὑπόθητε
ἄουτε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ.....»*

Εἰς τὸν ἀκατάσχετον χρίμαρρον τῶν αἰῶνων τὸ γεγονός τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου ἀπέτελεσε σταθμὸν, ὅμοιον τοῦ ὁποίου οὔτ' ἐγνώρισεν οὔτε θὰ γνωρίσῃ ποτὲ ἡ παγκόσμιος Ἱστορία. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου χωρὶς ἀξίαν καὶ χωρὶς πνευματικὸν περιεχόμενον, παρήχοχο ἐν μέσῳ θλίψεως καὶ ἀπελπισίας. Οἱ ἄνθρωποι ἐφέροντο πρὸς ἀλλήλους ὡς ἀγρία θηρία. Τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου δὲν ἦτο ἀπλῆ ἐκφρασις, ἀλλὰ νόμος, διέπων τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Τύραννος δεσπότης καὶ ὁ ἐκ συμπτώσεως ἰσχυρὸς δὲν ἀνεγνώριζον εἰς τὸν ἀσθενῆ δικαίωμα ἐπὶ τῆς ζωῆς. Μυριάδες δούλων, τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ ἐκηρύσσεται καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς Φιλοσοφίας κατωτέρα τῆς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, εἰργάζοντο ὡς κτήνη, πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ὀλίγων. Εἰς τὴν γυναῖκα δὲν ἀνεγνώριζον δικαίωμα ἀνθρώπου. Ὁ δὲ πατὴρ ἦτο κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου τῶν τέκνων του. Ἡ δύνατο νὰ φονεύσῃ ἢ καὶ νὰ πωλήσῃ αὐτὰ. Διεθνεῖς σχέσεις μεταξὺ τῶν λαῶν ἦσαν ἀγνωστοί. Συνεχεῖς ἐγίνοντο ἐπιδρομαὶ τῶν λαῶν κατ' ἀλλήλων πρὸς λεηλασίαν, ἐμπερησμὸν καὶ καταστροφὴν. Ὁ δυνάμενος ἤρπαζε τὰ τοῦ ἄλλου, τὸν ἠγματοῦτιζε, τὸν καθίστα δούλον ἢ τὸν ἐφόνευε. Ἡ θρησκεία τῶν εἰδώλων εἶχε καταπέσει, συμπαρασάρασα εἰς πλήρη ἐξαφάνισιν πᾶσαν ἰδέαν ἠθικῆς. Ὁ Λουκιανὸς ἐλευθέρως διεκωμῶδει καὶ ἐγλεῦαζε τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς περὶ αὐτῶν μύ

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

(Τοιχογραφία ΙΔ' αἰῶνος ἐν ναῷ Περιβλέπτου Μυστρᾶ)

Ἐκ τῆς συλλογῆς Ἀρχαῖ. Μελιστιῶν Γαλανοπούλου

θους, οἱ ὁποῖοι εἶχον γοητεύσει τὰς προηγουμένας γενεάς. Ὁ Μεγαλοπολίτης ἱστορικὸς Πολύβιος ἐθρήνηει διὰ τὴν δουλοφροσύνην τοῦ εὐγενεστέρου τῶν λαῶν τῆς ἀνθρωπότητος, τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς φιλοπατρίας καὶ τῶν μεγάλων ἰδεωδῶν. Ἡ Ἑλλάς, σεπτὴ κοιτὴς τοῦ πολιτισμοῦ, ἦτο

μεταβεβλημένη εἰς ἀπέραντον ἐρείπιον. Πανταχοῦ ἐβασίλευεν ἡ ἀπόγνωσις.

Ἀΐφνης, ὁ ὀρμητικὸς ροῦς τῆς ἀνθοωπίνης ἀθλιότητος ἐσταμάτησεν εἰς τὰς εὐλογημένας ἐκείνας ἱστορικὰς στιγμὰς, καθ' ἃς εἰς τὸ βάθος ἑνὸς σπηλαίου τῆς Βηθλεὲμ ἐτελειετὸ τὸ ἀπερινόητον μυστήριον τῆς γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου. Οἱ οὐρανοὶ ἐσκήρτησαν ἐξ ἀγαλλιάσεως καὶ ἀντήχησαν ἐξ αὐτῶν διὰ τῶν Ἀγγέλων ἐπὶ τῆς τάλαιπώρου γῆς ὁ ὕμνος τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εἰρήνης «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία»!

Οὐδὲν ὅμως ἄλλο μέγα γεγονός τῆς Παγκοσμίου Ἱστορίας συνετελέσθη ὑπὸ τοιαύτας, καθ' ἀνθρωπίνην κρίσιν, τραγικὰς συνθήκας. Ἐκεῖνος, ὅστις ἔμελλε νὰ κυριαρχήσῃ ἐπὶ τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων εἰς αἰῶνας αἰῶνων, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα θὰ ἦτο τὸ περιεχόμενον μιᾶς νέας θρησκείας παγκοσμίου καὶ αἰωνίου καὶ θὰ συνεδέετο μετὰ μιᾶς νέας ἐντελῶς καταστάσεως ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγεννᾶτο οὐχὶ εἰς ἀνάκτορα, οὐδὲ τοῦλάχιστον εἰς οἰκίαν τινά, ἀλλ' ἐν τῷ σπηλαίῳ! Θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι ὑπῆρξε τυχαία σύμπτωσις τῆς γενικῆς ἀπογραφῆς τῶν κατοίκων τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ἣν εἶχε διατάξει ὁ Αὐγουστος, ὥστε ἕνεκα τῆς συγκροτῆς πολλῶν εἰς Βηθλεὲμ νὰ μὴ εὐρεθῇ κατάλυμα κατάλληλον, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ παραμείνουν οἱ ἐκ Ναζαρέτ προερχόμενοι καὶ νὰ γεννηθῇ εἰς αὐτὸ ὁ Σωτὴρ ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ συμπτώσεως. Πρὸ αἰῶνων ἤδη οἱ Προφῆται προήγγειλαν τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς ἔμελλε νὰ γεννηθῇ ὁ Σωτὴρ ἐν Βηθλεὲμ.

Ἡ γέννησις Του ὑπῆρξεν ἔργον ἐσχάτης ταπεινώσεως. Ὁ Βασιλεὺς τῶν Οὐρανῶν καὶ Κύριος τῆς δόξης ἀνεκλίνετο εἰς φάτην διὰ νὰ ἐξυψώσῃ τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τῆς ἐσχάτης ταπεινώσεως, τὸν ἀναπλάσῃ καὶ τὸν καταστήσῃ ἄξιον τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ θεία ἀγάπη τῆς πατρικῆς προνοίας τοῦ Δημιουργοῦ, ἀγρυπνοῦσα ἐπὶ τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος, ἤρχετο νὰ σώσῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ αἰωνίου ὀλέθρου. Ὁ ἀγγελικὸς ὕμνος ἐσκόρπιζεν ἐπὶ τῆς γῆς τὴν χαρὰν καὶ διέλυε τὸ πικρὸν σκότος τῆς ἀγωνιάδου ἀπογνώσεως τῶν ἀνθρώπων. Ἡ εἰρήνη κατήρχετο εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς ζωῆς.

Ἡ διδασκαλία τοῦ θείου Λυτρωτοῦ δὲν ἐβράδυνε νὰ μεταβάλῃ τὴν ὄψιν τοῦ Κόσμου. Νέα τάξεις πραγμάτων ἐδημιουργεῖτο εἰς αὐτόν, νέα ἀντιλήψεις, νέα σχέσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους. Ἡ νέα θρησκεία τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπῆρξε δημιουργικὴ νέας καταστάσεως. Ἡ φυσιογνωμία τοῦ κόσμου ἀπέβη ἐντελῶς διάφορος διὰ τῆς θρησκείας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ ἀγάπη ἀνικατέστησε τὸ μῖσος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἀνεγνώρισαν ἑαυτοὺς ὡς ἀδελφοὺς, τέκνα τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς. Ὅριστικῶς ἡ ἀνθρωπότης εἶχεν εἰσελθεῖ εἰς νέαν ἐποχὴν τῆς Ἱστορίας, τῆς ὁποίας τὴν ἔναρξιν ἐξήγγειλεν ὁ ὕμνος τῶν Ἀγγέλων κατὰ τὴν νύκτα τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος ἐν Βηθλεὲμ. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἀνεγεννήθη, τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος μεταβλήθη εἰς Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ νέος ἑλληνικὸς πω-

λιτισμὸς ἐφώτισε τὸν κόσμον. Ἐκτακτὸς πνευματικὴ κίνησις ἀνεπτύχθη διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἰδίως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ.

Ἀλλὰ διατί οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔμειναν σταθεροὶ εἰς τὴν δημιουργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ κατάστασιν; Διατί δὲν ἐπεκράτησεν ἀπαξ διὰ παντὸς ἡ διακηρυχθεῖσα εἰρήνη;

Διότι δὲν δύναται νὰ βοηθῇ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἰδίου ἀνθρώπου. Ἡ ἐπικράτησις τῆς εἰρήνης δὲν ἐξηριτάτο μόνον ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸν εὐδοκῆσαντα νὰ παρασχῇ αὐτήν. Ἐπῆρξε νὰ τὴν δεχθῶν αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων διὰ ν' ἀποδώσῃ τοὺς καρπούς τῆς. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἔμεινε πιστὴ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Παραβιάσασα τὰς ἀληθεῖς σχέσεις τῆς πρὸς τὸν Θεόν, ἀπώλεσε τὴν βάσιν τῆς ἠθικῆς εὐθυμίας τῆς ζωῆς. Ἀνεφάνησαν καὶ πάλιν οἱ ἐγωϊσμοί, ἡ αὐθαιρεσία, αἱ ἐριδίες, οἱ πόλεμοι. Διότι οἱ ἄνθρωποι ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπεξενώθησαν ἀπ' αὐτοῦ.

Ἡ ἐορτὴ τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος ἀποτελεῖ σοβαρὰν ὑπόμνησιν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα τῶν αἰτίων τῆς συγκροτοῦ κακοδαιμονίας καὶ τῶν μεγάλων κινδύνων τῶν ἀπειλούντων αὐτήν. Ἀνάγκη νὰ προσέλθωμεν πάλιν πρὸς τὸν Χριστόν. Ἡ ἀνάμνησις τῶν περὶ τῆς Γεννήσεως του γεγονότων ἄς διαχύσῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν ψυχὴν παντὸς χριστιανοῦ τὸ αἶσθημα τῆς χαρᾶς καὶ ἄς προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν του πρὸς τὰ τελούμενα ἐν Βηθλεὲμ. Ἡ ἐμφανιζομένη πρὸ τῶν νοερῶν ὀφθαλμῶν του σκηνῆ, πλήρης μυστηρίου, ἄς συγκινήσῃ αὐτὸν βαθύτατα. Ἡ καρδιά ἐκάστου πιστοῦ ἄς δεχθῇ τὸν Γεννώμενον Σωτῆρα. Εἶναι κηλιδομένη τυχὸν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' Ἐκεῖνος ἦλθε διὰ νὰ τὴν καθαρῶσιν καὶ τὴν φωτίσῃ. Ἄς αἰσθανθῇ ἕκαστος τὴν χαρὰν τὴν ὁποίαν ἠσθάνθησαν οἱ ποιμένες τῆς Βηθλεὲμ ἰδόντες τὸ θεῖον βρέφος ἐν τῇ φάτην.

Ἡ Ἐκκλησία μᾶς προσκαλεῖ διὰ τὴν Γέννησιν τοῦ Σωτῆρος νὰ δοξάσωμεν τὸν Θεόν, νὰ προῦπαντήσωμεν τὸν κατερχόμενον ἐξ Οὐρανῶν Σωτῆρα, νὰ ὑψωθῶμεν, διότι Ἐκεῖνος εὐρίσκειται ἐπὶ τῆς γῆς, νὰ συμμετάσχωμεν τῶν ὕμνων μετὰ πάντων τῶν λαῶν πρὸς τὸν γεννηθέντα Σωτῆρα.

ΤΟ ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

ΕΠΙ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΕΙ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

«Καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη»

Ἐορτάζομεν γηθοσύνως καὶ πάλιν τὴν Γέννησιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. Ἡ ἐορτὴ αὕτη ἀναμνησκει εἰς ἡμᾶς τὴν ἀπειρον ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἐν τῇ πλάνῃ καὶ ἁμαρτίᾳ πεσόντα ἀνθρώπον διότι οὗτος, σκοτισθεὶς καὶ ἀπομακρυνθεὶς τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐζήτει τὰ πνευματικὰ καὶ αἰώνια, ἀλλὰ τὰ γήινα καὶ φθαρτά. Ἐλάτρευε τὰ πάθη καὶ τὰ κτίσματα καὶ ἐτὰ πάντα ἦσαν Θεὸς ἐκτὸς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κύριος τοῦ ἔλεου καὶ τῆς ἀνάτης ἠδδόκησε νὰ σώσῃ τὸν ἀνθρώπον διὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ὅστις ἐγένετο ἀνθρώπος καὶ ἔπαθε

τόν σταυρικόν θάνατον καί μετέδωκε τήν ἀλήθειαν καί τὸ φῶς καί τὴν ζωὴν. «Ἡ ἡμῶν παράβασις τοῦ Λόγου τὴν φιλανθρωπίαν ἐξεκαλέσατο, ὥστε καί εἰς ἡμᾶς φθάσαι καί φανῆναι τὸν Κύριον ἐν ἀνθρώποις», λέγει ὁ Μ. Ἀθαλάσιος.

Ἦλθε λοιπὸν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ ν' ἀνυψώσῃ τὸν ἄνθρωπον. Κατέβη εἰς τὴν γῆν διὰ ν' ἀνεγείρῃ τὸν πεσόντα. «Ἐπτόχευσε νὰ τῆ ἐκείνου πτωχεῖα» πλουτήσῃ ὁ ἄνθρωπος. Ἐγένετο υἱὸς ἀνθρώπου διὰ νὰ ἀποβῆ ὁ ἄνθρωπος υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Τὸ μέγα λοιπὸν ἔργον, διὰ τὸ ὁποῖον ὁ προαιώνιος Θεὸς ἐγεννήθη ταπεινὸν βρέφος, εἶνε ἡ σωτηρία, ἡ εἰρήνη τῶν ἀνθρώπων. Ἐγεννήθη διὰ νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην καί κρεμάμενος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ εἰρήνην ἐχαρίζετο εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Μετὰ τὴν ἀνάστασιν Αὐτοῦ οἱ πρῶτοι λόγοι πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶνε «Εἰρήνη ὑμῖν» Οἱ Προφῆται προεφήτευσαν Αὐτὸν ὡς «ἀρχηγὸν τῆς εἰρήνης», οἱ δὲ Ἀπόστολοι ἐκήρυξαν ὡς εἰρηνοποιήσαντα τὸν κόσμον διὰ τοῦ σταυρικοῦ αὐτοῦ θανάτου. Ὁ Μιχαίας προφητεύει περὶ Αὐτοῦ ἀνακράζει «Καὶ αὐτὸς ἔσται ἡ εἰρήνη», (ε', 5), ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος ἐπαλαναμβάνει «Αὐτὸς ἔστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν» (Ἐφεσ. β', 14). Ναί' ἦλθεν νὰ εἰρηνοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ Θεοῦ, μετὰ τοῦ πλησίον καί τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ. «Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης» (Ρωμ. ιε', 33) εἰρηνοποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Πρὸς τοῦτο ὅμως πρέπει νὰ θελήσουν οἱ ἄνθρωποι, ὑποτασσόμενοι εἰς τὰς θείας ἐντολάς διὰ τῆς πίστεως πρὸς τὸν γεννηθέντα καί σταυρωθέντα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Ἄνευ τῆς πίστεως δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ εἰρήνη μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἄνευ τῆς ὑπακοῆς εἰς τὸ θεῖον θέλημα δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ εἰρήνη ἀληθῆς καί εἰλικρινῆς. Ἡ ἁμαρτία φέρει τὴν ταραχὴν ἢ ἀπιστία τὰς ἔριδας καί μάχας ἢ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπώλειαν ἀτόμων τε καί λαῶν.

Ἡ εἰρήνη πάντως στηρίζεται ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης καί τῆς ἀληθείας. Ὁλον ἀδικία καί ψεῦδος, ἐκεῖ ἡ ἀνομία καί μάχαι καί ἔριδες καί πόλεμοι, ὡς ἀπογράφει ἡ Ἱστορία. «Ἐῖ' ἤκουσας τῶν ἐντολῶν μου, ἐγένετο ἂν ὡσεὶ ποταμοὶ ἡ εἰρήνη σου καί ἡ δικαιοσύνη σου ὡς κύμα θαλάσσης» (Ἠσαΐ. ιδ', 17). Ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας μετὰ δικαιοσύνης φέρει τὴν εἰρήνην ἀλλ' ἡ ἀληθῆς γνῶσις εἶνε ἐν τῷ Θεῷ «παρ' οὐ πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καί πᾶν δώρημα τέλειον» (Ἰακωβ. α', 19). Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής «Ὁ ζητῶν τὸν Κύριον, εὐρήσει γνῶσιν μετὰ δικαιοσύνης· οἱ δὲ ὀρθῶς ζητοῦντες αὐτὸν εὐρήσουσιν εἰρήνην» (Παροιμ. Ιε', 7).

Πρὶν ἢ ἔλθῃ ὁ Χριστὸς ἐν τῷ κόσμῳ ὑπῆρχε παντοῦ ἡ ἀνομία. Ὁ Θεὸς ἦτο ἄγνωστος ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς καί ὁ νόμος του. Οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἐχθροὶ πρὸς ἀλλήλους· τὰ ἔθνη πρὸς ἀλλήλα δὲν εἶχον εἰρήνην· ὑπῆρχεν ἡ ἔχθρα καί τὸ μῖσος καί κατ' ἀκολουθίαν πόλεμοι συνεχεῖς καί ἀδιάλειπτοι. Ἡ γυνὴ καί ὁ γάμος ἦσαν ἐν ὀνειδίῃ· τὰ βρέφη ἀνηλεῶς ἀπερρίπτοντο καί οἱ δοῦλοι ἐξετίθεντο εἰς σφαγεῖα. Τὰ ἔθνη οὐδέμια διεῖπε δικαιοσύνη· ἡ διάνοια ἦτο δούλη τῆς βίας

καί τῶν παθῶν. Τοῦτ' αὐτὸ γίνεται ἐν πάσῃ ἐποχῇ ὅπου οἱ ἄνθρωποι ἀπομακρύνονται τοῦ ἀρχοντος τῆς εἰρήνης καί ἐξουθενοῦν τὴν ἀλήθειαν «λέγοντες εἰρήνη, εἰρήνη καί ποῦ ἔστιν εἰρήνη;» (Ἰερεμ. στ' 14). Εἰρήνη τοῦ κόσμου εἶνε ψευδῆς εἰρήνη· εἶνε ἐπιπλαστος. Εὐκόλως δὲ διαλύεται καί συντριβεται.

Ἐξήτησαν οἱ ἄνθρωποι τὴν εἰρήνην ἐν τῷ κόσμῳ δι' ἀνθρωπίνων μέσων. Ἐξήτησαν τὴν εἰρήνην διὰ τῆς σοφίας τοῦ κόσμου καί τῆς ἐπιστήμης· ἀλλ' ἡ στήχησαν καί δὲν ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ, διότι ἡ σοφία τοῦ κόσμου εἶνε «ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης» ὅπου γὰρ ζῆλος καί ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καί πᾶν φαῦλον πρᾶγμα» (Ἰακωβ. Γ', 16). Ἡ τοιαύτη σοφία ἀντιστρατεύεται πρὸς τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς καί τὰ ἠθικὰ ἐντάλματα· ἀναπτύσσονται δὲ μάχαι καί ἔριδες καί πόλεμοι πάντων καθ' ἑαυτὰν.

Ἐξήτησαν τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου διὰ τῆς καταργήσεως τῶν αἰώνιων ἠθικῶν ἀρχῶν, τῆς οἰκογενείας, τῆς θρησκείας καί τῆς πατριδος, τῶν κομμουνιστικῶν διδασκαλιῶν. Ἀλλ' αὐταὶ συντρίβουν τὴν ἐλευθερίαν καί ἀναπτύσσουν τὴν τυραννίαν καί δὴ τὴν ἀσέβειαν ἐξ ὧν πηγάζουν εἰς τὰ ἔθνη πάντα τὰ κακὰ καί οἱ δυστυχίαι καί ἐσωτερικαὶ ἐπαναστάσεις. Οὕτω συνέβη ἐν Ρωσίᾳ καί Ἰσπανίᾳ καί ὅπου ἐπεκράτησε πρὸς καιρὸν ἡ δαιμονιώδης διδασκαλία τοῦ Κομμουνισμοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐπιπλέουν οἱ φαῦλοι καί ἀνήθικοι δημαγωγοί, προτιμῶντες τὸν πόλεμον τῆς εἰρήνης, διότι ἐν τῇ εἰρηνικῇ καταστάσει θὰ ἦσαν «καταφανέστεροι κακοφυοῦντες καί ἀπιστότεροι διαβάλλοντες» (Θουκυδ. ΙΙΙ, 36).

Ἐξήτησαν τέλος τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καί τῶν Συνθηκῶν διαφόρων Κοιτῶν. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, ἠθικὸν σύστημα καί ἀντίγραφον τῶν ἀρχαίων Ἀμφικτυονίων, ἐθεωρήθη ὡς τὸ ἰδεώδες τὸ ὁποῖον θὰ κατέπαυε τοὺς πολέμους μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἐθεωρήθη ὡς τὸ τελειότερον σύστημα τῆς ἐπικρατήσεως τῆς εἰρήνης ἐν τῷ κόσμῳ. Κι' ὅμως τὰ ἔθνη ἐρριφθησαν εἰς πολέμους καί κράτη συνέτριψαν καί ἐξήλειψαν ἄλλα καὶ συντρίβουν· χιλιάδες δὲ ἀθῶν φονεύονται ἐν Κίτῳ καί ἐξανδρικοποδίζονται. «Καὶ ἐξαποστελῶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἕκαστον ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ» (Ζαχαρ. Κ', 7). Νεὶ ἐπικρατεῖ ἡ ἀδικία καί ἡ ἁμαρτία καί «ὅταν λέγωσιν εἰρήνη καί ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος φοβερὸς καί ἀπαίσιος κατόπιν τῶν φονικῶν μέσων τὰ ὅποια ἐφευρίσκει ἡ τέχνη. Ἐξερπίζονται δὲ τὰ ἔθνη καί δαπανῶνται ἐκατομμύρια πολλά· ἀπειλοῦνται δὲ πόλεμοι φοβερώτεροι τοῦ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν γενομένου.

Ἡ εἰρήνη θὰ βασιλεύσῃ ἐπὶ τῆς γῆς καί θὰ ἐπικρατήσῃ ἐν τῷ κόσμῳ καί «λύκος συμβοσκηθήσεται μετὰ ἀρνός» (Ἠσαΐ. 10, 6) ὅταν οἱ ἄνθρωποι πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστὸν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς καί «ἄρχοντα τῆς εἰρήνης» καί ἀκολουθοῦν τὰς ἐντολάς Αὐτοῦ, ὡς καί τὰ κράτη. Τότε ζῶ «ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη καί πληθὸς εἰρήνης» (Ψαλμ. Οα', 3-7). Τότε θὰ δώσῃ ὁ Κύριος τὴν εἰ-

ρήνην. «Καὶ δώσω, λέγει ὁ Θεός, εἰρήνην ἐν τῇ γῆ ὑμῶν καὶ κοιμηθήσεσθε καὶ οὐκ ἔσται ὑμᾶς ὁ ἐκφοβῶν» (Λευϊτ. Κζ' β) διότι «ἐνεπλήσθη ἡ σύμπασα τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον, ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψει θάλασσαν» (Ἠσαϊ. ια', 19).

Ἐπὶ τῇ Γεννήσει τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἄς δοξάσωμεν τὸν Κύριον. Προσφέρωμεν, ὡς οἱ Μάγοι, τὰ δῶρα τὰ πνευματικά. Ἄς μορφωθῶμεν οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ ἔλθῃ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εἰρήνη ἐν τῷ κόσμῳ, διότι «τὸ μὲν φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη» (Ρωμ. Η'. 6).

† Ο ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ

«ΠΕΦΩΤΙΣΤΑΙ ΤΑ ΣΥΜΠΑΝΤΑ»

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος παρέχων ὠχρὸν εἰκόνα τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐλθόντος τοῦ πληρώματος ὁ οὐρανὸς προυβάλετο τὸν ἀνέσπερον ἀστέρα τοῦ Σωτήρος, τὰ ἐξῆς ἔγραψε πρὸς τοὺς Ῥωμαίους χριστιανούς ἐν τῇ πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολῇ του:

«Φάσκοντες σοφοὶ εἶναι ἐμωράνθησαν, καὶ ἥλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνας φθορατοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἔρπετων..... Μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα..... Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας... Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα· πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοῦς φθόνου, ζήριδος, δόλου, κακοηθείας, ψευθυριστίας, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους ἀσπόνδους, ἀνελεήμονας..... (Ρωμ. Α, 25, κ. ε.)

Ὁ ἄνθρωπος τῆς οὕτω περιγραφομένης καταστάσεως, ἐγκάθεικτος ἐντὸς τῆς ἀποπνικτικῆς ἀτμοσφαιρας τῆς ἐθνικῆς εἰδωλολατρίας, εἶχε λησμονήσει τὸν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος δημιουργηθέντα ἄνθρωπον, ὅστις, κατὰ τὴν ὠραίαν ἔκφρασιν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, εἶναι «ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς», καὶ ἐθεράπευσε τὸ ἐν αὐτῷ κτήνος. Δούλος γενόμενος τῶν ἡδονῶν ἐφέρετο ἀκάθεκτος πρὸς ἀπόλαυσιν παντὸς ὅ,τι ἠδύνατο καὶ ἰκανοποιεῖ τὴν πρόσκαιρον ζωὴν. Ὁ θόρυβος τῶν ἡδονῶν καὶ ἡ τύρβη τῶν ὕλικῶν ἀπολαύσεων ἐπνίξαν τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔμφυτον πρὸς τὸν πνευματικὸν κόσμον πίστιν καὶ περιέκοψαν τὰς πτέρυγας, αἱ ὁποῖαι τῷ παρεῖχον τὴν δύναμιν ἵνα ἐξυψωθῇ ὑπὲρ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ κατάστασιν εἰς τὴν σφαιρὰν τῆς ἀληθοῦς πνευματικῆς ζωῆς. Καὶ οὕτως ἔζη ἐντὸς ἐνὸς ψευδοῦς πνευματικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ περιβάλλοντος χωρὶς κίνητρον πρὸς ἀνώτερα καὶ ὑψηλότερα ἰδανικά.

Ἐἶχε βεβαίως πολιτισμὸν καὶ ὁ ἄνθρωπος τῆς ὡς ἄνω περιγραφομένης καταστάσεως. Οὐδεὶς ὅμως ὑγιῶς φρονῶν ὑπάρχει, ὅστις νὰ μὴ ὁμολογῇ τὴν ἀναπηρίαν τοῦ πολιτισμοῦ ἐκείνου, ἀναπηρίαν ἣν εὐκρινῶς εἶδον οἱ ἀληθεῖς τοῦ ἀρχαίου πνεύματος

μύσται, καὶ ἣν πρέπει νὰ εἶχον ὑπ' ὄψει, ὁ Σωκράτης μὲν ὅταν ἐφώνει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τό: «καθεύδοντες διατελοῖτε ἄν, εἰ μὴ τινα ἄλλον ὁ θεὸς ἐπιπέμψειεν ὑμῖν κηδόμενος ὑμῶν», ὁ Αἰσχύλος δὲ ὅταν ἔθετεν εἰς τὸ στόμα τοῦ ἀγγέλου Ἐρμοῦ ἐν τῷ Προμηθεῖ Δεσμώτῃ τοῦσδε τοὺς λόγους: «Τοιοῦδε μόχθου τέρμα μὴ τι προσδόκα, πρὶν ἂν θεὸς τις διάδοχος τῶν σῶν πόνων φανῇ, θελήσῃ τ' εἰς ἀναύγητον μολεῖν Ἀΐδην, κνεφαλά τ' ἀμρὶ Ταρτάρου βάιη». Ἦτο ἐλλειπὴς ὁ ἀρχαῖος πολιτισμὸς, διότι εἶχε σβησθῆ καὶ δὲν ἐθέρμαινε πλέον τοὺς κόλπους του οὐδεὶς νόμος ἐκ τῶν ἐκ τοῦ κατακλισμοῦ διασωθέντων πρὸς ἀναζωογόνησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διότι δὲν ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ ἡ ἔκκαλαι ἀναζητούμενη ἀλήθεια, ὁ Χριστός, ἡ ὑπάτη αὕτη τοῦ πολιτισμοῦ βαθμῆς.

Δυσθέατον, ἀληθῶς φρικτὸν θέαμα, παρουσίαιεν ἡ ἀνθρωπότης ἐν ταῖς ἡμέραις πού ἀπὸ τὰς βουνοκορυφὰς τῆς ἀγίας Σιών προέβαλεν ὁ ἀστήρ τοῦ Αυτοῦ αὐτῆς, ἀνέτειλεν ἐκ τῆς Παρθένου ὁ Χριστός, ὁ τῆς δικαιοσύνης νοητὸς ἥλιος, καὶ ἐφώτισε τοὺς ἐν τῷ σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένους.

«Τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ γεννηθέντος—μελωδεῖ ἡ Ἐκκλησία—ἐκ τῆς Ἁγίας Παρθένου, πεφώτισται τὰ σύμπαντα». Ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς καταδίκης τοῦ Ἀδάμ. Διελύθη τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ καὶ ἀνεώχθη ὁ Παράδεισος. Ἐπληρώθησαν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, ἡ κτίσις τῆς αἰώνσεως, τῆς εὐσπλαγχνίας, τοῦ ἐλέους, τῶν οἰκτιρῶν, τῶν δωρεῶν καὶ τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ.

Ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα κοσμοϊστορικὰ γεγονότα. Ἀποτελοῦσα τὸ κεντρικὸν σημεῖον τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, ἐνέχει ἀπολύτως κρίσιμον σημασίαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, εἰς κεφαλὴν γωνίας γενόμενον, ἔστρεψεν ὀριστικῶς τὸν ὅρον τῆς ἱστορίας πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν, καὶ ἐν τῷ ἅμα προσέδωκε νόημα εἰς τὸ παρελθόν τῆς καὶ σκοπιμότητα εἰς τὴν κατόπιν ἐξέλιξιν τῆς. Ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου, ἔχουσα σύμφωνον καὶ τὸ παράδειγμα Αὐτοῦ, ἐπέδρασεν ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις εἰς τὴν ἱστορικὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἐξέλιξιν. Ἔδωκεν εἰς τὸν πολιτισμὸν αὐτῆς ὅ,τι ἔλειπεν. Ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν δύναμιν, ἣτις ἀνύψωσεν αὐτόν, εἰς ὃν βαθμὸν τελειότητος τὸν ἐγνώρισαν οἱ εὐτυχεῖς τοῦ Ἑλληνικοῦ μεσαιῶνος αἰῶνες. Ἔδωκε περιεχόμενον εἰς ὅλας τὰς ἠθικὰς ἀξίας καὶ ἐπλήρωσεν ἀπάσας τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἠθικῆς ζωῆς. «Τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐκ τῆς Ἁγίας Παρθένου, πεφώτισται τὰ σύμπαντα».

ΑΡΧΙΜ. ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Γαλάτ. 1, 11-19.

Αἱ προσπάθειαι τῶν Ἰουδαϊζόντων ἐν Γαλατίᾳ χριστιανῶν κατέτεινον εἰς τὸ νὰ παραστήσωσιν, ὅτι ὁ Παῦλος δὲν εἶχε τὸ κύρος Ἀποστόλου, ὃν τρόπον εἶχον τοῦτο ἄλλοι Ἀπόστολοι. Εἶχον δὲ βάσιν τῶν συλλογισμῶν τῶν τὸ γεγονός, ὅτι τάχα ὁ Ἀπόστολος

Παῦλος δὲν εἶχε λάβει οὔτε τὴν κλήσιν, οὔτε τὸ θέμα τῆς διδασκαλίας του ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ Κυρίου, ὡς οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον, κατ' αὐτούς, ἦτο ἔλλειψις τοῦ οὐσιώδους ἔργου τῆς ἀποστολικότητος. Ὅτι ὅμως ἦταν αὐθαίρετοι οἱ συλλογισμοὶ οὗτοι, ὁ Ἀπόστολος δὲν δυσκολεύεται νὰ τὸ ἀποδείξῃ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἦτο ἄνθρωπος, ὥστε τὸ πεδίον τῆς δράσεως καὶ ἐνεργείας αὐτοῦ νὰ κλειθῇ μετὰ θάνατον, ὅπως παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἦτο *θεῖον ἄνθρωπος*, καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐπομένως καὶ ἡ δράσις δὲν γνωρίζει τέλος. Ἄν τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους ἐκάλεσεν ἔτι ζῶν καὶ ἐμπεριπατῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καλέσῃ ἄλλους ἐπὶ τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας μετὰ τὴν Ἀνάστασιν αὐτοῦ. Τὰ δὲ ἀδιαφιλονεικῆτα γεγονότα, δι' ὧν περιβάλλεται ἡ θανατοσιία ἐπιστροφή καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ Παύλου, διαψεύδουσι τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν Ἰουδαϊζόντων, τοὺς ὁποίους ἐκράτει ἐν τῇ πλάνῃ στενῇ περὶ τοῦ Χριστοῦ ἀντίληψις καὶ προσωπικὴ ἀντίπαθεα κατὰ τοῦ Παύλου.

Ἐν τῇ ἀπολογητικῇ ῥύμη αὐτοῦ ὁ Ἀπόστολος μελετᾷ ὑπὸ λίαν ἐνδιαφέρον πρῶσιμα τὸ γεγονὸς τῆς ἀποστολικῆς αὐτοῦ κλήσεως, αἱ δὲ σκέψεις αὐτοῦ δὲν εἶναι ξέναι καὶ πρὸς τὴν ἐν γένει κλήσιν ἐπὶ τὰ λειτουργήματα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐμβλέπει πρωτίστως ὁ Παῦλος εἰς τὸ γεγονὸς τῆς κλήσεως, ὅτι τοῦτο δὲν ἔχει σχέσιν οὐδεμίαν μὲ ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ ἀδυναμιῶν μιάσματα, διὰ τῶν ὁποίων συνήθως κибδηλοῦνται τοῦτο ἢ ἀληθῆς κλήσις εἶναι εὐεργέτημα τοῦ Θεοῦ. Ἄν ὁ Παῦλος ἦσκει τὸ Ἀποστολικὸν ἀξίωμα, δὲν ὄφειλε τοῦτο εἰς μέσα ἀνθρώπινα καὶ εἰς ἐνεργείας ἀνθρωπίνους, οἵαι συνήθως συμπαρομαρτοῦσι τοῖς σπουδαρχίαις καὶ θηρευταῖς ἀξιωματῶν. Ἐγενεὶν Ἀπόστολος διότι «εὐδόκησεν ὁ Θεός». Ἡ κλήσις λοιπὸν ἢ ἀληθινὴ εἶναι «εὐδοκία Θεοῦ».

Καὶ ἄλλο περιστατικὸν μελετᾷ εἰς τὸ ζήτημα τῆς κλήσεως ὁ μακάριος Παῦλος. Ἡ «εὐδοκία τοῦ Θεοῦ» ὡς πρὸς τὴν ἀποστολικὴν αὐτοῦ σταδιοδρομίαν εἶναι εὐεργέτημα ἀναγόμενον εἰς χρόνον πολὺ πρὶν ἴδη ἀκόμη τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ἡδὴ «ἐκ κοιτίας μητρὸς αὐτοῦ» ἐπροίκισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς διὰ χαρισμάτων τοιούτων, ὥστε νὰ διαδραματίσῃ τὸ πρόσωπον, οἷον διεδραμάτισεν ἐν τῷ ἔργῳ τῆς σωτηρίας. Καὶ πράγματι, ἡ ἀληθῆς κλήσις καὶ ἐπὶ τὰ λειτουργήματα τῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ τὸ μέγα τῆς Ἰερωσύνης διακόνημα, δὲν ἀκολουθεῖ ἄλλον δρόμον παρὰ ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ὀμολογεῖ περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀποστολικῆς κλήσεως ὁ Παῦλος, Ὁ Θεὸς *ἐκλέγει* «ἐκ κοιτίας μητρὸς» τὸν ἄξιον.

Ἀπομένει ἔπειτα ἡ καθαυτὴ κλήσις, ἡ πρόσκλησις, ἡ ἀνάθεσις, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἐντολῆς, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐξελέγη. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διηγείται ἐν ἐκτάσει τὸ περιστατικὸν τοῦτο τῆς ἀπὸ Θεοῦ κλήσεως αὐτοῦ, κλήσεως, περὶ τῆς ὁποίας οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅτι οὐδὲν ἐνεῖχε τὸ ἀνθρώπινον. (Πρξ. 9, 1-19). Θὰ εἶναι πάντοτε τὸ ἀπὸ Θεοῦ *ἐπόδειγμα* καὶ *πρότυπον* τῆς ἀληθινῆς ἐπὶ τὰ λειτουργήματα τῆς Ἐκκλησίας κλήσεως. Ὅσον ὀλιγώτερα εἶναι αἱ ἀνθρώπινα ἐπήρεια, ὅσον ὀλιγώ-

τερα εἶναι τὰ ἀνθρώπινα μέσα καὶ αἱ ἐπεμβάσεις εἰς τὸ ἔργον τῆς κλήσεως, τόσον ἡ βουλή τοῦ Θεοῦ θὰ ἐκδηλοῦται καθαρωτέρα ἐπὶ τὸν ὕπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἐκλεγέντα. Ἐκλογή καὶ κλήσις εἶναι μόνον τοῦ Θεοῦ δικαιώματα καὶ ἔργα. Εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀνήκει νὰ διαγινώσκῃ αὐτὰ καὶ νὰ δίδῃ τὸν τύπον τῆς κατ' ἄνθρωπον ἐκτελέσεως τῆς θείας ἐντολῆς.

Καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς κλήσεως, τοῦ κεκλημένου δηλαδὴ: «Ἴνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν» ἀποφαινεταὶ θεοπνεύστως καὶ κατηγορηματικῶς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Ἡ ἱστορία αὐτοῦ δεικνύει, πόσον ἀνταπεκρίθη εἰς τὸ οὐσιῶδες τοῦτο στοιχεῖον τῆς θείας κλήσεως, καὶ πόσον διὰ τῶν πραγμάτων ἐβεβαίωσε τὴν κλήσιν. Δὲν εἶναι ἄλλη ἢ ἀποστολὴ τοῦ χαρίσματος τῆς Ἰερωσύνης, τοῦ διαδόχου τῆς ἀποστολικότητος. Ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἄλλη προσιωτέρα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν ἀπόδειξις καὶ βεβαίωσις τῆς κλήσεως παρὰ τὸ «εὐαγγελίζεσθαι τὸν Χριστὸν» διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ βίου, ὃν τρόπον εὐηγγελίζετο αὐτὸν ὁ κορυφαῖος Ἀπόστολος Παῦλος.

ΑΡΧΙΜ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΕΝ ΑΝΑΡΩΙ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΩΡΕΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ

ΕΙΣ ΤΟ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΡΙΟΝ

Ὁ Σεβ. μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων κ. Ἰεζεκιὴλ ἐδώρησε πρὸ νινος χειρόγραφον πρὸς πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης τῶν χειρογράφων τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἡ θεολογικὴ σχολὴ λαβοῦσα γνώσιν τῆς νέας ταύτης δωρεᾶς τοῦ σεβ. Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων κ. Ἰεζεκιὴλ ἠὺχαρίστησεν αὐτὸν καὶ ἐγγράφως.

Τὸ δωρηθὲν χειρόγραφον ἑσταχωμένον διὰ βύρσης μετὰ ξυλίνων πινακιδίων, ὧν τὸ ἐμπρόσθιον ἔχει ἕκ πέσει, εἶναι ἀκέφαλον καὶ κολοβὸν ἀποτελούμενον νῦν ἐκ φύλλων (0,22×0,16) 227 ἀριθμηθέντων ὑπ' ἐμοῦ. Ἡ ἀρχικὴ ἀριθμῆσις τοῦ χειρογράφου τούτου ἔχει γένηαι κατὰ δεκάδια σημειούμενα ἐν ἀρχῇ καὶ τέλει ἐκάστου τούτων ἐν τῇ ἀνω ὄρᾳ διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου, ὡς δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀριθμῆσεως ταύτης φαίνεται τὸ ἡμέτερον χειρόγραφον ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τευχῶν.

Τὸ πρῶτον τούτων ἀποτελεῖτο ἐξ 27 δεκαδίων, ὧν τὰ πρῶτα ἐννέα ἔχουσιν ἐκπέσει, ἐπομένως ἀποτελεῖται νῦν ἐκ 18 δεκαδίων (α'—κ'), ἐκ τοῦ κοτ' τῶν ὁποίων ἔχουσιν ἀποσχισθῆ τα 4 τελευταῖα φύλλα. Κατὰ ταῦτα τὸ πρῶτον τοῦτο τεῦχος ἀποτελεῖται νῦν ἐκ φύλλων 144 (1—144) καὶ περιέχει ἐκτὸς τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου καὶ τῆς κατηχήσεως τῆς ἀσκητικῆς ἀκολουθίας ὕμνους, ψδᾶς, εὐχὰς καὶ τὰς ὥρας.

Τὸ δεύτερον τούτων ἀποτελεῖται ἐξ 7 δεκαδίων (α'—ζ') ἦτοι φύλλων 56 (145—200), φέρει δὲ ἐπιγραφὴν «τοῦ αὐτοῦ εὐχαὶ συλλεχθεῖσαι ἀπὸ τὰς θείας Γραφᾶς, πλεισταὶ δὲ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ τοῖς βουλομένοις πολεμῆσαι τὴν ἑαυτῶν πρὸς τὰ πάθη καὶ τὰς ἡδονὰς ἐγκειμένην προαίρεσιν».

Ἀρχ. «Πένθος τῆ β' ἐσπέρας

Δέξαι δέησιν ὀυπαροῦ καὶ ἀκαθάρτου στόματος,

Δέσποτα τῶν ἀπάντων φιλόανθρωπε Ἰησοῦ Χριστέ».

Τὸ τρίτον τούτων ἀποτελεῖται ἐκ 4 ὀκταδίων, ἐκ τοῦ ιετάρτου τῶν ὁποίων ἔχουσιν ἐκπέσει πέντε φύλλα, ἤτοι ἐκ φύλλων 27 (201—227), φέρει δὲ ἐπιγραφήν «τοῦ αὐτοῦ ἐρμηνεία πῶς δεῖ μεταγράψαι τοὺς ὕμνους καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἀφιέναι τι ἀπὸ τῆς ὅλης ἀκολουθίας ταύτης, καὶ πότε δεῖ λέγειν τοὺς ὕμνους, ἔστι δ' αὕτη ἡ ἐρμηνεία ὡς πίναξ τοῦ παρόντος βιβλίου. Εἴ τις οὖν βούλεται μεταγράψαι ταύτην ἢ καὶ ὅλον τὸ βιβλίον ἀναγνώσασθαι πρῶτον τὴν παροῦσαν ἐρμηνείαν μετ' ἀκριβείας καὶ πολλῆς προσοχῆς».

Ἀρχ. «Ὅσοι τὸν ὄγκον τοῦ παρόντος βιβλίου θεάσονται ἀκούοντες ὅτι ὕμνοι εἰσίν, εἴτα καὶ ἀκητικῆ ἀκολουθία δειλιάσουσιν ἀπὸ μόνης δράσεως νομίζοντες ὅλον οὕτως ἔστιν, ἀλλ' οὐχ οὕτως».

Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΟΥ ΕΔΙΜΒΟΥΡΓΟΥ

Γ'. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἁγίων.

«Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτον ἔχοντες περιειμένον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν» (Ἐβρ. 12, 1—2). Ποιούμεθα χρῆσιν τοῦ ὄρου «κοινωνία τῶν ἁγίων» ὡς σημαίνοντος ὅτι πάντες οἱ ἐν Χριστῷ εἶναι συνδεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους ἐν μιᾷ κοινωνίᾳ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ τοιαύτη ἔννοια, εὐρισκομένη πολλαχῶς τῆς Γραφῆς, ἀπαντᾷ ὡς φράσεις τοῦ Ἀποστολικοῦ Συμβόλου, καὶ ἐκφράζει πολὺτιμον ἀλήθειαν δι' ὅλους τοὺς χριστιανούς. Διὰ τῆς ἡ φράσις θεωρεῖται ὡς συνώνυμος πρὸς τὴν Ἁγίαν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Δι' ἄλλους ἐκφράζει ιδιότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις πραγματοποιεῖται μόνον ἐφόσον τὰ μέλη αὐτῆς ἀμοιβαίως μετέχουν ὅλων τῶν εὐλογιῶν, ἃς ἐπιδαψ. λέγει ὁ Θεός. Δι' ἄλλους ἀποτελεῖ τὴν περιγραφὴν ἰδιότητος ζωῆς ἐκείνων οἵτινες εἶναι ἐν τῇ χάριτι. Ἡ κοινωνία τῶν ἁγίων δὲν θεωρεῖται πάντοτε ὡς ἔχουσα τὰ αὐτὰ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ὅρια. Διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ τινὰς ἄλλας Ἐκκλησίας καὶ μεμονωμένα ἄτομα, αὕτη σημαίνει κοινωνίαν ὄχι μόνον μετὰ τῶν ζώντων καὶ προαπελθόντων χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, καὶ, ἐν εἰδικῇ τινι ἔννοιά, μετὰ τῆς εὐλογημένης Παρθένου Μαρίας¹. Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ὁ τρόπος καθ' ὃν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὰς λέξεις «μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαὶ» ἐξητάσθη. Δὲν ἐπετέυχθη συμφωνία, τὸ δὲ θέμα χρήζει περαιτέρω μελέτης. Αἱ λέξεις «κοινωνία τῶν ἁγίων» ἐκφράζουν

1. Οἱ τελευταῖοι φρονοῦν ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, χαρακτηριζομένη ὡς «Θεοτόκος» (Θεὸν τεκοῦσα), ἀειπάροθενος, θά ἔδει νὰ τιμᾶται ὡς ἡ ὑψηλότερα ὄλων τῶν ἁγίων καὶ ἀγγέλων καὶ κάσις τῆς πίστεως. Ἐκτός δὲ τῆς γενικῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Κοινωνίας τῶν ἁγίων, σέβονται ἰδιαιτέρως ἁγίους τιμημένους ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ αἰτοῦνται τῆς μεσετέρας αὐτῶν ὡς καὶ τῆς τῶν ἀγγέλων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

καθορισμένας τινὰς φράσεις τοῦ χριστιανικοῦ Ἐθαγγέλου καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ ἡ λέξις «ἅγιοι» ἐφαρμόζεται εἰς ὅλους τοὺς βεβαπτισμένους. Ὁ ὄρος περαιτέρω ἐφαρμόζεται εἰς τοὺς πατριάρχας, προφήτας, ἢ μάρτυρας τῆς Παλαιᾶς οἰκονομίας καὶ εἰς ἐκείνους οἵτινες πιστεύοντες εἰς Χριστὸν ἐθουσιάσθησαν ὑπὲρ Αὐτοῦ πρὶν ἢ λάβουν τὸ βάπτισμα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἅγιοι εἶναι οἱ ἀφορωμένοι τῷ Θεῷ, οἱ δίδοντες ἑαυτοὺς ὡς ὄργανα εἰς τὸ ὑπατον θέλημα Αὐτοῦ. Εἶναι ἅγιοι, οὐχὶ ἔνεκα τῶν ἀξιομισθίων των, ἀλλὰ λόγῳ τῆς συγχωρητικῆς χάριτος καὶ ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ὑπάρχουν Ἐκκλησίαι φρονοῦσαι ὅτι ἡ κοινωνία δὲν εἶναι μετὰ τῶν ἀτόμων ὡς τοιούτων, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἐκείνων οἵτινες ἀγιάζονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Του. Ἡ ἐνότις αὐτῶν δὲν εἶναι ἀπλῶς τὸ σύνολον τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ πνευματικὴ ἀλληλεγγύη ἣτις εἶναι πραγματικὴ μόνον ἐφόσον τὰ ἄτομα εὐρίσκονται ἐν Χριστῷ καὶ συνεπῶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Του. Ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖνοι οἵτινες ἐρμηνεύουν τὴν λέξιν «ἁγίων» ὡς οὐδετέρου καὶ ὡς ἀρσενικοῦ γένους. Δι' αὐτοὺς ἡ φράσις σημαίνει μετοχὴν εἰς ἅγια πράγματα ἢτοι μέσα τῆς χάριτος. Τονίζουν τὰς ὁδοὺς καὶ πρεπούσας σχέσεις πρὸς τὰ ἅγια ὡς τὸ κυριώτερον σημεῖον τῆς ἀγιότητος τῶν πιστῶν. Ὑπάρχουν ἄλλοι, οἵτινες θεωροῦν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὡς τὴν μόνην πηγὴν τῆς κοινωνίας τῶν ἁγίων, ταυτοχρόνως δὲ ἐξαίρουν τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀγιότητα τῆς ζωῆς. Οὗτοι τονίζουν πάντως τὴν ἰερότητα καὶ ἀξίαν τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου. Τοῦτο δὲ πράττοντες, προσπαθοῦν νὰ ἀποφύγουν τὰ ἄτοπα τὰ προκύπτοντα ἀπὸ ἀτομικισμὸν ὑπερβαλλόντως ἐξαιρούμενον, ἐπιμένοντες ἐπὶ τῆς ὁμαδικῆς φύσεως τῆς ἐν Χριστῷ κοινωνίας. Ἐφόσον ὁ ὄρος «ἅγιοι» σχεδὸν πάντοτε εὐρητῆ ἐν τῷ πληθυντικῷ ἐν ταῖς Γραφαῖς, πιστεύουν, τούτου ἔνεκα, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀληθινὴ ἀγιότης ἐκτὸς τῆς ἁγίας Κοινοῦτητος.

Συμφωνοῦμεν ὅτι ἡ κοινωνία τῶν ἁγίων βεβαίωτα συνεπάγεται ἀμοιβαίαν συμμετοχὴν εἰς τὰς πνευματικὰς καὶ προσκαίρους εὐλογίας ἐκ μέρους ὅλων τῶν ἐν τῇ ζωῇ χριστιανῶν. Πιστεύομεν ὅτι ἡ ἀμοιβαία αὕτη συμμετοχὴ δέον νὰ ὑπέρικται πάντων τῶν φυλετικῶν, πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ θρησκευτικῶν ὁρίων ἐν τῷ πνεύματι τῆς Γεθσημανῆς καὶ τοῦ Σταυροῦ. Τοιαύτη λ. χ. εἶναι ἡ κοινωνία ἐκείνων οἵτινες εἶναι συνδεδεμένοι εἰς ἀληθῶς χριστιανικὴν οἰκουμηνικὴν κίνησιν. Ἐντὸς αὐτῆς ἐλάβομεν πείραν πραγματικῆς ἀληθοῦς, καίτοι οὐχὶ πλήρους κοινωνίας ἁγίων. Ἐντὸς αὐτῆς ταπεινῶς πιστεύομεν ὅτι δοκιμάζομεν τὴν παρουσίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πᾶσα ἔννοια τῆς κοινωνίας τῶν ἁγίων, ἣτις περιορίζεται εἰς τὴν ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν μόνον, εἶναι ἐλλιπής. Πολλοὶ περαιτέρω βλέπουν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἁγίων βεβαίωσιν τῆς ἀδιασπαστοῦ κοινωνίας μετὰ τῶν ζώντων καὶ προαπελθόντων ἐν Χριστῷ. Πιστεύουν ὅτι εὐρίσκονται ἐν κοινωνίᾳ μετὰ τῶν προαπελθόντων καὶ ἐκδηλώνουν τὴν πίστιν αὐτῶν ἐν τῇ λατρείᾳ των. Χαίρουν ἀναλογιζόμενοι ὅτι αὐξάνει μετὰ τῶν χριστιανῶν ἡ συνείδησις τῆς ἐγγύ-

τήτος αὐτῶν μετὰ τῶν λελυτωμένων ἐν τῷ ἄοράτῳ κόσμῳ καὶ ἀρνοῦνται νὰ πιστεύσουν ὅτι ὁ θάνατος θέτει τέρμα εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν ἐπὶ γῆς μετὰ τῶν προαπελθόντων. Διὰ τινος εἶναι ἀρκετὸν νὰ ἀφήσουν τοὺς προαπελθόντας αὐτῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἐνοούμενοι μετ' αὐτῶν διὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλοι θεωροῦν ὡς χριστιανικὸν προνόμιον καὶ καθήκον νὰ προσεύχωνται ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ ἐτι περαιτέρω, ἄλλοι, ἔχοντες συνείδησιν τῆς παρουσίας, προφυλακῆς καὶ βοηθείας τῶν ἁγίων, αἰτοῦνται τὰς προσευχὰς αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Συμφωνοῦμεν ὅλοι ὅτι ὀφείλομεν νὰ ἀναμνησκόμεθα εὐγνωμόνως ἐκείνων, οἵτινες ὡς ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ ἐμαρτύρησαν τὴν καλὴν ὁμολογίαν κατὰ τὰς ἡμέρας καὶ τὴν γενεάν αὐτῶν, κερδίσαντες τοιοῦτοτρόπως νίκας ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τὴν Βασιλείαν Του. Ἐπιθυμοῦμεν νὰ καταστήσωμεν σαφές τοῦτο ὅτι «ἡ κοινωνία τὴν ὁποῖαν οἱ ἅγιοι ἔχουν μετὰ τοῦ Χριστοῦ δὲν κἀννεὶ αὐτοὺς οὐδαμῶς μετόχους τῆς οὐσίας τῆς θεότητός του, οὔτε δὲ καὶ ἴσους μετὰ τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ οἰανδήποτε ἔποψιν». Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν διδασκαλίαν ταύτην ὀφείλει νὰ καλύψῃ ἢ σκιασῇ τὴν ἀρκοῦσαν καὶ μόνον μεσιτευτικὴν ιδιότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς τοῦ Κυρίου καὶ Λυτρωτοῦ ἡμῶν. Οὔτε δὲ πρέπει ἡ τιμὴ αὐτῆς τῶν ἁγίων νὰ κατέρχεται εἰς κατάχρησιν καὶ δεισιδαιμονίαν. Ὁρθὴ κατανόησις τῆς διδασκαλίας περὶ κοινωνίας τῶν ἁγίων θέλει μᾶς βοηθήσει νὰ ἐννοήσωμεν ζωηρότερον ὅτι ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ εἴμεθα ἀλλήλων μέλη, καὶ ὅτι «προσεληλύθαμεν Σιών ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλήμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων, παναγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ Θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετλειωμένων, καὶ διαθήκῃς νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ» (Ἐβρ. 12, 22—24).

(ἀκολουθεῖ) † ὁ Μ. Ἀρχιμ. ΜΙΧ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ἡ ΦΙΛΙΑ ΓΕΝΙΚΩΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΦΩΤΙΟΝ

ΥΠΟ
ΚΩΝΣΤ. Γ. ΜΠΟΝΗ [3]

Ἀνωτέρω εἶδομεν τὸν αὐστηρὸν ἐλεγκτὴν καὶ ἀμειλικτὸν ἐπιτιμητὴν τῶν ἡλικῶν ἐκτροπῶν καὶ παραβάσεων τῶν συμπαραμαρτυρωσῶν τῇ φιλίᾳ ὑποχρεώσεων. Εἶδομεν τὸ φλογερὸν τῆς ἐκφράσεως, τὸ ὀξύ τῆς διατυπώσεως τῆς παραινέσεως ἢ τοῦ ἐλέγχου καὶ τὸ λαῦρον, ἔστιν ὅτε, πῦρ τῆς ἐπιτιμῆσεως, κατὰ τὸ προδοτικῶς φερομένου φίλου, τοῦ ἐπιλήθοντος τῶν μεγάλων ὑποχρεώσεων, ἃς ὁ εὐγενὴς τῆς φιλίας δεσμός ἐμπερικλείει. Ἀλλὰ θαυμάσωμεν νῦν καὶ τὸ ἥπιον καὶ γλυκύ, τὸ εὐθὲς καὶ ἀπλοῦν τοῦ ὕφους τῶν λόγων τοῦ Φωτίου, οὗτινος χρῆσιν ἐποιεῖτο, ἐσάκις ἐκρινεν ὅτι ἔχι πλέον ἢ αὐστηρότης τοῦ ἐλέγχου ἢ τὸ ἀνεπεικὲς τῆς ἐπιτιμῆσεως, εἶναι τὰ μᾶλλον πρὸς διόρθωσιν κατὰλληλα μέσα. Ὁ σοφὸς πατριάρχης, σοφῶς πρὸς τοὺς φίλους αὐτοῦ φερόμενος καὶ μετὰ λεπτοτάτης διακρίσεως ἐνὶ ἐκάστῳ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ἐνηλικιώσεως καταλέγων τὸ πρέπον, ἐγνώριζε νὰ χρησιμοποιεῖ ἐκάστοτε κατὰ τε

τὰ πρόσωπα καὶ τὰς περιστάσεις τὸ ὠφέλιμον καὶ ὀρθόν Ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ὡς ἄνω Νικηφόρον, τὸν μονάζοντα φιλόσοφον π. χ. σταλείῃ, ἐν συνεχείᾳ τῆς ἀνωτέρω, ἐπιστολῇ αὐτοῦ, ἐπεξηγούμενος τὰ ὅσα ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ του διέλαβεν ἐλεγκτικὰ καὶ ἐπιτιμητικὰ, μετ' ἡρεμίας ἐν τῇ παρούσῃ καὶ ἀγάπῃς νομβετῆ: «Οὔτε σκηνὴν καὶ θέατρον ὑπὸ μάλης φέροντες ἑτεραπευσάμεθα, δικαίᾳ δὲ λόγων ἐλευθερίᾳ τῆς ἀληθείας προσέστημεν οὔτε κατὰ φίλων. ἄλλ' οὐδὲ κατ' ἐχθρῶν, ὀπιλισάμεθα, βέλῃ, καὶ τόξα καὶ παρατάξεις καὶ πολεμίουσ καὶ ἀσπίδας ὀνειρώττοντες, ὥσπερ οἱ πρὸς ἀέρα πυκτεύοντες· ἀλλ' ὑπὲρ φίλων ἐπαθῶσιασάμεθα... Οἰμαὶ δ' ὡς οὐδὲ μάτην ἢ παθῶσια καὶ τὸ ἐλευθερὸν τῆς γλώττης μοι διεσπούδασαι... Οὕτως ἡμεῖς πρεσβυτικῶς τε καὶ φιλαλήθως, ἀλλ' οὐκ ἐπιδεικτικῶς, οὐδὲ κατὰ νεανίσκους, περὶ ὧν ἔχρην, διεξήλθομεν δι' ὅπερ οὐδὲ τὴν φιλίαν εἶψαι προὔτρεψαμεν (μὴ μοι γένοιτο μὴ οὔτω τῆς πολλῆς ἡμῶν ἀπλότητος τὸ δεινὸν τῆς ὀρθότητος κατεντροφάτω!) ἀλλ' ἦτις ἔστι τοὺς φίλους παίζουσα, ἦτις σαλεύουσα, ἐκείνην ἀποσεισασθαι, ἐκείνην εἶψαι, ἢ τὸ γε ἑαυτῆς μέρος προαπέστη καὶ καταέλοιπεν ἐκείνων μὴ φέρειν ἄχθος μάταιον, τὴν λόγους μόνον ἐπιμειδιδῶσαν, ἔργῳ δὲ τὸ σκυθρωπὸν καὶ τὴν κατήφειαν μετὰ τῶν ἐχθρῶν συσκευάζουσαν. Τὰ δ' ἄλλα, ὥσπερ ἦτησας, πτέρυγες φιλίας ἤρπασάν καὶ προνοίας περιέπουσι θάλαμοι καὶ οἰκειοῦμαι τὰ ἐμὰ καὶ οὐκέτι δεόμεν φαρμάκων, οὐδὲ θεορασίας, μηδ' ἰλεσύντος, αὐτὸς γε, μήδὲ προσβενόντος. Ἐχω γὰρ τὸν ποθούμενον πάσης ἀρῆστικῆς ἀνωτέρου καὶ τὸ ἔχνος αὐτοῦ σομήματος, τὴν μικρὰν δειλίαν, εὐγενῶς τε καὶ ὥσπερ, ἠνυχόμην ἀποθῶψαντα». Ἐχῶν ἐπίσης ὑπ' ἔψιν του ὅτι τὸ νὰ ὑπερπηθᾷ τις φιλοσόφως καὶ ψυχραίμως πάντα τὰ τοῦ βίου λυπηρὰ καὶ ἀντίετα³, δὲν εἶναι: πρῶτος εὐκολον, λόγῳ τῆς φυσικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀδυναμίας, μετ' ἐξαιρετικῆς, ἐν ταῖς περιστάσεσι ταύταις, ἐπιεικείας καὶ ἀδρότητος φέρεται τῷ τυχόν πταίσαντι⁴.

(Συνεχίζεται)

1. Πρὸς καὶ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Σέργιον, Πρωτοσπαθῆριον, ἐπιστολῇν (σ. 414, 85): «Ἐλεγχος ἀκατος εἰς ὄθον περισταται ταῦτα ὁ μὲν βούλεται ποιεῖν, οὐ περιάινει καὶ οἷς μὴ βούλεται, περιπίπτει· βούλεται μὲν γὰρ εἰς μετάνοιαν τὸν ἐλεγχόμενον ἀγειν ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἐξανύει· περισταται δὲ αὐτῷ τὰ τῆς σπουδῆς εἰς τὸν ἀντίον, ἐκτραχύνει γὰρ μᾶλλον καὶ εἰς ἀπόνοιαν περιτρέπει, ἑαυτὸν τε δίδωσι νομισθῆναι, ὡς οὐχὶ φιλανθρωπῶν γνώμη καὶ συμπαθεῖ διαθέσει, ἐπιχειρηκακοῦντα δὲ τῷ πταίσματι τοῦ πλησίον τοῖς ὀνειδέσειν ἐπεμβυλίειν».

2. Βαλέττα σ. 448)41, ἐπιστ. 116.

3. Αὐτόθι σ. 455, ἐπιστ. 141.

4. Πρὸς τὴν πρὸς τὸν Βαάνην, Πρωτοπρίστον καὶ Πατρικίον ἐπιστολῇν αὐτοῦ (ἐνθ' ἀνωτ. σ. 444, ἐπιστ. 122): «Ἦν ποτε κρύφιος φίλος ὁ Ἰωσήφ καὶ νυκτερινὸς μαθητῆς τοῦ ἐμοῦ Δεσπότη καὶ Θεοῦ· ἀλλ' ὕστερον τοὺς δεσμοὺς ἀποθῶψας τῆς δειλίας, τῶν εἰς τὸ φανερὸν φιλοῦντων τοῦ ξύλου καθελών, τῆς δυνατῆς θεοραπείας οὐκ ἠμέλησεν. Μέχρι τίνος τοῖνον καὶ αὐτὸς διὰ νυκτὸς ἡμᾶς ἀγάπησας, ἀλλὰ μὴ φωτὸς καὶ ἡμέρας υἱὸς γεγονώς, ὤψεις ἀξίαν φωνὴν τῆς Ἰωσήφ παθῶσιας καὶ καθελείας οὐκ ἀπὸ ξύλου τὸ σῶμα, ἀλλὰ μυρίων πειρασμῶν καὶ θλίψεων καὶ ταλαιπωρίας καὶ πικροῦ οὐόμενος καὶ καθημερινοῦ θανάτου; Εἰ δὲ σε ἡ τοῦ κόσμου φιλία καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν συμπαθεία οὐκ ἔσθ, μάτην εἰς καταφυγὴν καὶ παραδειγμα ὁ Ἰωσήφ ἐπενοήθη καὶ προσκομιζέται».

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΝΕΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἀπὸ τοῦ ἀρξαμένου σχολικοῦ ἔτους λειτουργοῦν τὰ ἰδρυθέντα νέα σχολεῖα. Μ. Ἐκπαιδεύσεως. Δὲν ἀνήκει εἰς ἡμᾶς ἐδῶ ἡ κριτικὴ τῶν τύπων τῶν νέων σχολείων· εὐχόμενοι πᾶσαν εὐδοκίμῃσιν ὀφείλομεν νὰ συμβάλωμεν εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ ἀναλυτικοῦ τῶν προγράμματος. Ἐχὼν ὑπ' ὄψιν τοὺς νέους μου μαθητὰς τῆς α' δκαταξίου καὶ ἀναπολῶν τοὺς παλαιούς μου τῶν μέχρι τοῦ 1929 λειτουργούντων ἑλληνικῶν σχολείων θὰ προσπαθῆσω νὰ δώσω ἀναλυτικὸν πρόγραμμα διὰ τὰ νέα σχολεῖα μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐλπίζω ὅτι ἄλλοι σεβαστότεροι καὶ ἐμπειρότεροι, ὡς ἡ ἐκπροσωποῦσα τὴν ποιμαίνουσαν Ἐκκλησίαν Ἱερά Σύνοδος, ἡ διδάξασα ἡμᾶς Θεολογικὴ Σχολὴ καὶ παλαιότεροί μου συναδελφοί, δὲν θὰ περιμένουν νὰ κληθοῦν διὰ νὰ εἴπουν τὴν γνώμην τῶν ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος. Ἄλλωστε εἶναι προτιμότερον νὰ βοηθῆσωμεν ὅλοι διὰ τὸν ἐπιτυχέστερον καταρτισμὸν, ἀντὶ νὰ ἔλθωμεν ἔπειτα διορθωταί.

Προϋποθέσεις ἐφαρμογῆς τοῦ προτεινομένου προγράμματος ἀφοριστικῶς ὡς σημειωθοῦν: Πιστὸς διδάσκαλος, φροντίς καὶ συνεργασία τῆς Ἐκκλησίας, σύνταξις βιβλίων κατὰ τὸ σχολεῖον ἔργασίας, ἀντὶ τοῦ κατηχητικοῦ σχολεῖου α) ἑσωσχολικὸν ἢ ἐξωσχολικὸν μάθημα ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, β) πνευματικοὶ εἰδικοί διὰ τὴν νεότητα, γ) ναοὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ σχολεῖου.

Προϋποθέσεις συντάξεως τοῦ προγράμματος:

1. Σκοπός: εἰς τὰς πέντε κατωτέρας γυμνασιακὰς τάξεις, τὰς τῶν ἀστικῶν σχολείων κτλ. ἡ κατανόησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς πράξεως καὶ ἡ αὐθόρμητος καὶ εὐσυνείδητος συμμετοχὴ εἰς τὸ λειτουργικόν, κοινωνικόν καὶ ἁγιαστικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις ἡ ἀνύψωσις τῆς ἀπλῆς πίστεως εἰς πίστιν κατ' ἐπίγνωσιν, ἡ κατάδειξις τοῦ μεγαλείου τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἡ συναίσθησις τῆς ἰδίας ἀναξιοτήτος. Διὰ παραλλήλου ἐκκλησιαστικῆς ἢ θρησκευτικῆς σχολικῆς ζωῆς διατήρησις τῆς ἐν ταῖς πρώταις τάξεσι κηθεύσης ἀγάπης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν.

2. Εἰς τὸ μάθημα τῆς Ὁδικῆς, ὡς καὶ δ' εἰδικῆς χορηγίας ἄσκησις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν εἰς τὴν θεῖαν λατρείαν.

3. Προκειμένου νὰ ὑπάρξουν ἀντιθέσεις ἔστω καὶ κατὰ φαινόμενον μεταξὺ θρησκευτικῆς διδασκαλίας καὶ ἄλλων μαθημάτων, καλὸν εἶναι νὰ καταδειχθῇ εἰς τοὺς μαθητὰς ἄλλη πλησιέστερα πρὸς τὸ συναίσθημά των πλευρὰ τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας, ἀντὶ νὰ ἐπιζητηθῇ τρόπον τινὰ ἀπολογητικὸς συμβιβασμὸς τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀληθείας ἐνώπιον ἀώρων μαθητῶν.

4. Ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία δὲν ὀφείλει νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ξηρὴν ἐπιστημονικὴν διαίρεσιν τῶν θεολογικῶν μαθημάτων, ἐπομένως δύνανται ἐξ ὅλων τῶν θεολογικῶν κλάδων νὰ διδάσκονται εἰς ἑκάστην τάξιν τὰ συμφωνότερα πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν

καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν μαθητῶν, κατὰ τὰ διδάγματα τῆς ψυχολογίας καὶ παιδαγωγικῆς.

5. Ὅτι εἰς τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν, εἰς δὲν θέλωμεν, καὶ δὲν εἶναι ὀρθόν, νὰ περιμένωμεν τὸ τέλος τῆς ἐφηβικῆς κρίσεως, πρέπει νὰ ἐθισθῶσιν οἱ μαθηταὶ περὶ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἡβης. Ἐπειδὴ δὲ θρησκευτικὴ ζωὴ καὶ συμμετοχὴ εἰς τὸ λειτουργικὸν καὶ ἁγιαστικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας σχεδὸν ταυτίζεται, πρέπει ταχέως οἱ μαθηταὶ καὶ δι' ἀναλόγῳ προγράμματος νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὴν λειτουργικὴν Ἑυνολογίαν καὶ τὰ ὑποχρεωτικὰ μυστήρια.

6. Τὸ πρόγραμμα τῶν θρησκευτικῶν πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ πράξεως, νὰ εἶναι κυρίως ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία ὄχι θεωρητικὴ (γνωστικίζουσα), ἀλλὰ μελέτη βασικῶν πηγῶν τῆς Ἐκκλησίας, μάλιστα τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἐξ ἧς πάλιν μεγαλυτέραν θέσιν θὰ καταλάβῃ ἡ ἀπὸ σωτηριολογικῆς ἀπόψεως σπουδαιότερα Καινὴ Διαθήκη, ἀρχή, μέσον καὶ τελικὸς σκοπὸς τοῦ μαθήματος («Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός» Γαλατ. 2, 20).

Τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα εἶναι τὸ αὐτὸ δι' ὅλα τὰ σχολεῖα Μ. Ἐκπαιδεύσεως ἐλαφρῶς τροποποιούμενον κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν θηλέων. Εἰς ἑκάστην τάξιν προσπαθῶ νὰ τὸ δικαιολογήσω καὶ νὰ τὸ στηρίξω, σημειῶν ἅμα τὰ ἀπαραιτήτα διὰ τὴν διδασκαλίαν βιβλία μᾶλλον ὡς βοηθήματα συντεταγμένα παρὰ ὡς τὰ σημερινὰ διδακτικά.

Τάξις Α'.

Οἱ μαθηταὶ Γ' καὶ Δ' Δημοτικοῦ διδάσκονται Ἱερὰν Ἱστορίαν Παλαιὰς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Οὐδεμίαν σκοπιμότητα θὰ ἐξυπηρετήσῃ ἡ ἐπανάληψις γνωστῶν προγραμμάτων, ἀδύνατος δὲ εἶναι ἡ εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην ἐμβάθυνσις εἰς τὴν Μεσσιακὴν ἰδέαν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς τελείως δ' ἀνωφελῆς ἢ Ἐβραϊκῆς Ἱστορίας. Ἀντὶ τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προτείνω τὰ ἑξῆς: Ὁ Θεὸς δημιουργὸς τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ προσευχὴ. Ἀπομνημόνευσις, ὀρθὴ ἀπαγγελία καὶ ἀπλὴ ἀλλ' ἐκτενὴς ἐρμηνεία τῆς Κυριακῆς προσευχῆς.—Θρησκευτικὴ διδασκαλία ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δέκα ἐντολῶν, μετὰ σχετικὴν εἰσαγωγὴν περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Μαυίσεως (ἀνάμνησις τοῦ μόνου μονοθεϊστικοῦ λαοῦ τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῆς πνευματικῆς φροντίδος τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον).— Ἀπομνημόνευσις καὶ σύντομος ἀπλὴ ἐρμηνεία τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως.— Ἱστορικὴ διδασκαλία μετ' ἀπλὴν ἀνάγνωσιν σχετικῶν περικοπῶν ἐκ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῶν δεσποτικῶν ἐφορῶν, σύντομος ἐρμηνεία καὶ ἀπομνημόνευσις τῶν ἀπολυτικῶν αὐτῶν.

Ἡ ἡλικία τῶν μαθητῶν εἶναι καταλληλοτάτη διὰ τὴν ἀπομνημόνευσιν, ἐλάχιστα δὲ δύναται ν' ἀπαδῶσθαι μετ' ἐπιμετῆς - διανοητικῆς ἐργασίας. Θὰ ἐπιμεταλλευθῶμεν ὅτι μᾶς παρέχει καὶ εἰς τὴν σχολικὴν προσευχὴν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν πράξιν, ἡ εἰσαγωγὴ τῶν μαθητῶν γίνεται πλουσία, χωρὶς καταβολὴν ἐκ μέρους των μεγάλης προσπαθείας. Τὸ μάθημα τῆς Ὁδικῆς θὰ μᾶς βοηθήσῃ σπουδαίως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν. Ἡ ἀπλὴ καὶ παραστατικὴ διὰ παραδει-

γμάτων διδασκαλία περι τῶν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον καθηκόντων, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ συμπεριφορᾶς των.

Τάξις Β'.

Εἰς τὸ σήμερον ἰσχύον πρόγραμμα τῶν ἑξαταξίων Γυμνασίων οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας, τὰ θεμέλια τῆς ἐφ' ὧν αὕτη ὀκοδομήθη κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου διδάσκονται παρεπιπτόντως εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν καὶ εἰς τὸ περὶ ἑορτῶν κεφάλαιον τῆς Λειτουργικῆς. Νομίζω ὅτι εἶναι τοῦτο οὐσιωδεστάτη παράλειψις καὶ προτιμότερον θὰ ἦτο νὰ μὴ ὑπάρχῃ θέσις εἰς τὸ πρόγραμμα διὰ τὰ κεφάλαια τῆς πολιτικῆς Ἱστορίας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἢ τῶν αἰρέσεων (ἐφ' ὅσον ἔχουν σήμερον ἱστορικὴν ἀτλῶς σημασίαν, ἐνφ' οἷς ἅγιοι ἀποτελοῦν μέρος τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας). Μὲ τὰς αὐτὰς καὶ ἐν τῇ α' τάξει προὐποθέσεις περὶ ἀπομνημονεύσεως προτείνω ἱστορικὴν ἐκ τῆς Βιβλικῆς καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας διδασκαλίαν περὶ τῶν λοιπῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν, ὅσαι τυχὸν δὲν ἐδιδάχθησαν εἰς τὴν α' τάξιν, τῶν θεομητορικῶν καὶ τῶν ἁγίων μετὰ συντόμου ἐρμηνείας καὶ ἀπομνημονεύσεως τῶν ἀπολυτικῶν αὐτῶν. Εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειώσω ὅτι θὰ διδαχθοῦν οἱ γνωστότεροι ἅγιοι, ὅσοι ἔχουν κυρίως δρᾶσιν ἡρωϊκῶν ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ καταληπτὸς ὁ βίος των καὶ τὸ παράδειγμα των ἀπὸ τοὺς μαθητὰς. Νὰ εἰσαχθοῦν κεκαθαυμένα μαρτυλόγια καὶ συναξάρια πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν (ὡς ἀνάγνωσμα διὰ τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν—πηγὴ). Ἰδιαιτέρως θὰ διδαχθοῦν οἱ τοπικοὶ τυχὸν ἅγιοι.—Ἐξ ἀφορμῆς περιστατικοῦ τινος ἢ προσεγγιζουσῶν τῶν μεγάλων ἑορτῶν διδασκαλία περὶ ἐγκρατείας γλώσσης καὶ θυμοῦ, περὶ νηστείας καὶ θείας μεταλήψεως.—Σύντομος ἐρμηνεία καὶ ἀπομνημονεύσεις ἄλλων προσευχῶν (Παναγία τριάς, Βασιλεῦ οὐράνιε) ἢ ψαλμικῶν κτλ. στίχων εἰς λειτουργικὴν χρῆσιν (Δεῦτε προσκυνήσωμεν, Κύριε ἐκέκραξα, Πλούσιοι ἐπιώχλευσαν...), ἀφοῦ προηγουμένως τὴν συναντήσουν οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν τοῦ σχολείου (ἁγιασμός, ἐκκλησιασμός κτλ). Πάντοτε τὸ μάθημα νὰ φαίνεται ἐξάρτημα τῆς σημερινῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ νὰ λείψῃ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον συναντᾶται π. χ. εἰς ἐξέτασιν σημερινῶν μαθητῶν: «οἱ χριστιανοὶ ἐώρταζαν... κάθῃ χριστιανὸς ὄφειλε...». Πράγμα ποῦ προδίδει μουσειακὴν τὴν ἀντίληψιν τῶν μαθητῶν μας περὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως.

Ὅπως εἰς τὴν α' τάξιν, οὕτω καὶ εἰς τὴν β' καὶ τὰς λοιπὰς τὸ μάθημα τῆς Ὡδικῆς καὶ ἡ σχολικῆς ζωῆς θὰ συνδεθῶν στενότερα μὲ τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν.

Τάξις Γ'.

Ἐπανάληψις καὶ ἐμπέδωσις τῆς Βιβλικῆς Ἱστορίας: Κατηχητικὸν μάθημα περὶ Θεοῦ, δημιουργίας τοῦ κόσμου, θείας Προνοίας, τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ ὡς καθολικῆς παραδόσεως, τῆς μακρᾶν τοῦ Θεοῦ ζωῆς (εἰδωλολατρεία). Βιβλικὴ Ἱστορία ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ, ἐξαιρουμένων τῶν θρησκευτικῶν προσωπικοτήτων τῆς Π. Διαθήκης καὶ τῆς προσδοκίας καὶ ἀναγκαιότητος τοῦ

Μεσσίου (α' τρίμηνον διδασκαλία).—Εὐαγγελικὴ Ἱστορία (ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Σωτῆρος) ἐξ εἰδικῆς σχολικῆς ἐκλογῆς ἢ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης μὲ βάσιν τὰ εὐαγγελικὰ κυριακὰ ἀναγνώσματα καὶ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον.—Ἀνάγνωσις ἀτλῶν ψαλμῶν ἐξαιρόντων τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δημιουργίας, τῆς προσευχῆς τοῦ Σολομώντος εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ, περικοπῶν ἀπλῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς Καινῆς (οὐράνια καὶ ἐπίγεια ἀγαθὰ, ἡ θεία πρόνοια Μαθ. 6, 19—34). Σύντομος ἐρμηνεία καὶ ἀπομνημονεύσεις ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων σχετικῶν πρὸς τὴν βιβλικὴν Ἱστορίαν (κοντάκια, καθίσματα, ἀπολυτικά π. χ. τῆς Ὀκτωήχου, ἀναστάσιμα ἐξαποστολαρία. β' καὶ γ' τρίμηνον).

Ἀπὸ τῆς τάξεως ταύτης τὸ σχολεῖον ἴσως δεχθῆ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ μαθητὰς ἀποφοίτους τοῦ Δημοτικοῦ ἐξαιτάξiou σχολείου, δι' οὗ ἰσχύει τὸ γεγονός ὅτι γνωρίζουν θρησκευτικὴν ὕλην ἐκ πάντων τῶν θεολογικῶν μαθημάτων. Χωρὶς νὰ παραβλάπτεται καθόλου ἡ διδασκαλία τῆς α' καὶ γ' δεκαταξίου καὶ χωρὶς νὰ ἐπαναλαμβάνονται ἀνιαρῶς τὰ αὐτὰ πράγματα, νομίζω ὅτι τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα εἰς κατάλληλον ἡλικίαν ἐμπεδώνει τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τοῦ Σωτῆρος, συστηματοποιεῖ γνωστὰ πράγματα καὶ συμπληρῶνει ἐξαιρέτως τὴν εὐτυνεῖδητον συμμετοχὴν εἰς τὰς θείας λατρείας. Ἡ μέχρι τοῦ Ἀβραάμ ἐποχὴ (προῖστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης) ἀφαιρεῖται ἐκ τῆς τάξεως ταύτης ὡς Ἱστορία καὶ παραμένει ὡς κατήχησις, διὰ νὰ διδαχθῆ ἐν ἐκτάσει καὶ δυνατῶ συσχετισμῶ πρὸς τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης ἐρμηνευτικῆς καὶ ἀπολογητικῆς εἰς τὴν τελευταίαν γυμνασιατικὴν τάξιν. Ἀπόμνηνοι δὲ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ σχολείου ἐργασίαι ἀφαιροῦμεν τὸ διδακτικὸν βιβλίον διὰ νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς μαθητὰς σύντομον ἀγαπητὸν δι' ὅλην τὴν ζωὴν αὐτὸ τὸ ἱερὸν κείμενον, τοῦ ὁποῦ ἢ μολέτη εἶναι δυνατὴ καὶ ἂν οἱ μαθηταὶ τὸ πρῶτον εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἀρχίζουσι τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν, πολὺ περισσότερον δὲ ἂν στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἔχουν ἤδη εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις δοθῆ εἰς αὐτοὺς. Ἡ πορεία τῆς διδασκαλίας θὰ δεῖξῃ ἂν δύνανται ἐκτενέστεροι ὕμνοι (ἴδια τῆς Μ. Ἑβδομάδος) νὰ δ.δ.α.χθοῦν εἰς τὴν τάξιν ταύτην.

Τάξις Δ'

Τὸ ἔργον τῶν Ἀποστόλων, ἴδια τοῦ Παύλου, ἐξαγόμενον ἐκ τῆς μελέτης τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων καὶ ἐξ ἄλλων χωρίων τῆς Καινῆς Διαθήκης.—Μάρτυρες, ἀσκηταί, ἅγιοι καὶ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μέχρι τοῦ σχίσματος, μετὰ σύντομον εἰσαγωγὴν (δύο ἢ τρία μαθήματα Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας) διὰ τὴν ἱστορικὴν τοποθέτησιν τῶν ἐξετιζομένων προσωπικοτήτων.—Ἱστορία τῶν τοπικῶν ἁγίων (τῆς ὄλης Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας), νεομάρτυρες.—Ἀνάγνωσις πηγῶν (ἀρχαῖα μαρτύρια, Λαυσαϊκῶν, Λειμωνάριον, Συναξάρια, Ἐκκλησιαστικαὶ Ἱστορίαι, Πατρικιοὶ λόγοι).—Σύντομος ἐρμηνεία καὶ ἀπομνημονεύσεις ἀπολυτικῶν τῶν ἐξεταζομένων ἀποστόλων καὶ ἁγίων (ἐν οἷς καὶ τὰ ἀπολυτικά τῆς Πεντηκοστῆς, τῶν ἁγίων Πάντων, τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας

κτλ) και άλλων εκκλησιαστικῶν ὕμνων. Κυριακῆ τῶν ἁγίων Πατέρων, ἀπολυτίκιον, Σύμβολον τῆς Πίστεως, β' ἐκτενεστέρα ἀνάπτυξις του.

Ἡ ὅλη τῆς τάξεως ταύτης εἶναι συμπλήρωμα τῆς ὕλης τῆς β' τάξεως. Ἐφ' ὅσον θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναγνωσθοῦν πατερικοὶ λόγοι (ὡς ὁ πρὸς Εὐτρόπιον) ἢ ἀποσπάσματα αὐτῶν πρὸς καταδείξιν τῆς πίστεως τῶν πατέρων, ἢ διδασκαλία θὰ γίνῃ εὐχαριστοτέρι εἰς τοὺς μαθητάς, οἵτινες ἀναζητοῦν εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτὴν πρότυπα ζωῆς, ἡρώας. Ὁρισμένοι ἅγιοι, ὅπως οἱ τρεῖς Ἰσραῆλαι, δὲν θὰ διδαχθοῦν εἰς τὴν β' τάξιν, ἀλλ' εἰς τὴν δ'. Ἐφόσον θὰ ἐπαρκέσῃ ὁ χρόνος θὰ εἰσαχθοῦν οἱ μαθητῆ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς χριστιανικῆς τέχνης, καὶ λατρείας στοιχειωδῶς (ναός, ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοῦ ναοῦ, διαίρεσις, ἁγία Τράπεζα καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς, λειτουργικὰ βιβλία, ἱερὰ σκευὴ καὶ ἄμφω, ἑορταὶ καὶ διαίρεσις αὐτῶν) καὶ ἐποπτικῶς ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ. Οἱ ὕμνοι δὲν θὰ λείψουν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν τάξιν. Ἡ μελέτη τῆς ἁγίας Γραφῆς θὰ συνεχισθῆ.

Τάξις Ε'

Συμπλήρωσις τῆς διδασκαλίας τῆς λειτουργικῆς.— Ἐκτενῆς ἐρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας ἐπὶ τῇ βίσει τοῦ κειμένου αὐτῆς (Λειτουργίαι ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Μ. Βασιλείου, Προηγιασμένων).— Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Κατηχήσεως ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θείας λειτουργίας καὶ τῶν εκκλησιαστικῶν τελετῶν.— Αἱ ἁγιαστικαὶ τελεταὶ (θεωρητικῶς, ὀλίγα κείμενα) ἐκτενεστέρον αἱ ἀκολουθίαι τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου καὶ τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος.— Ἐρμηνεία τῶν γραφικῶν ἀναγνωσμάτων τῶν εἰς λειτουργικὴν χρῆσιν (Ἐξάψαλμος, Ν' ψαλμός, προφητεῖαι Μ. Ἑβδομάδος, εὐαγγελικά τινα καὶ ἀποστολικά ἀναγνώσματα κτλ), τοῦ Κατηχητικοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, εὐχῶν τινων.— Τὰ μυστήρια γενικῶς (σύντομος εἰσαγωγὴ) καὶ ἰδίᾳ τὰ ὑποχρεωτικά (ἐκτενῶς).— Ἀπομνημόνευσις εκκλησιαστικῶν ὕμνων κατόπιν ἐρμηνείας.

Εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν συμπληροῦται ἡ μελέτη τῆς θείας λατρείας καὶ ἡ μετάδοσις εἰς τοὺς μαθητάς τῶν στοιχείων ἐκείνων τῆς διδασκαλίας τῆς πίστεως, δι' ὧν θὰ ἐπιτευχθῆ ἡ αὐθόρμητος, ἐνσυνείδητος καὶ ἐνεργὸς συμμετοχὴ εἰς τὴν θείαν λατρείαν καὶ τὸ ἁγιαστικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας.

Τάξις ΣΤ'

«Ἡ Ἐκκλησία ὡς ζῶν ὄργανισμός». α) Σύντομος ἀνασκόπησις τῆς πνευματικῆς φροντίδος τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον, δηλαδὴ τῆς Ἱερᾶς καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας μέχρι τοῦ σχίσματος. β) Συνέχεια τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἀπὸ τοῦ σχίσματος μέχρι σήμερον. γ) Ἡ σημερινὴ ζωὴ τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Σφάλματα καὶ παρεκκλίσεις τῶν Ἐκκλησιῶν ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωτῆρος (π. χ. ἱερά ἐξέτασις). Ὁ χριστιανικὸς πολιτισμός. Ἐκκλησία καὶ κράτος. Χριστιανισμὸς καὶ πόλεμος. Ἡ κοινωνικὴ πρόνοια. δ) Τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης. Ἐρμηνεία τῶν «εἰρηρικῶν καὶ ἐνωτικῶν δεήσεων», ἐκ-

κλησιαστικῶν ὕμνων σχετικῶν πρὸς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. ε) Ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεία ἀγιογραφικῶν ἀναγνωσμάτων (π. χ. Ἡσαΐου, «ἀποστολὴ τοῦ προφήτου» Ἰεζεκιήλ, «ἐλεγχος τῶν ποιμένων τοῦ Ἰσραήλ», ἐκ τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν ἐπιστολῶν ἀποστόλων, ἰδίᾳ τῶν ποιμαντορικῶν κ. ἄ. τινῶν ὡς τῆς ὁμιλίας τοῦ ἀπ. Παύλου πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους ἐν Μιλήτῳ). Ἀνάγνωσις Πατερικῶν συγγραμμάτων, συγχρόνων ἐπισήμων εκκλησιαστικῶν ἐγγράφων καὶ ἐγκυκλίων (ἐκ τῶν ξένων περισσότερα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας).

Κεντρικὴ ἰδέα τοῦ προγράμματος τῆς στ' τάξεως εἶναι νὰ καταδειχθῆ ἡ Ἐκκλησία ὡς ζῶν ὄργανισμός, νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸς ὁ σύνδεσμος θριαμβουσίας καὶ στρατευομένης Ἐκκλησίας, ἀντὶ τῶν πολιτικῶν γεγονότων καὶ τῶν αἰρέσεων νὰ πέσῃ τὸ βάρος τῆς διδασκαλίας εἰς τὰς μεγάλας ἐκείνας μορφάς, αἵτινες ἠγωνίσθησαν κατὰ τοῦ ἡθικοῦ κακοῦ, τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς τὴν β' καὶ δ' τάξιν ἐδιδάχθησαν ἡρωικοὶ μάρτυρες τῆς πίστεως, ἐδῶ νὰ διδαχθοῦν οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι, ὥστε εἰς τὴν πάλιν ἐναντίον τοῦ κακοῦ, τὴν ὁποῖαν οἱ ἄγνοι νεοὶ μὲ τὴν ἡθικὴν των κατάρτισιν θὰ ἀναπτύξουν, εἰς τὴν πάλιν των ἀκόμη κατὰ τῶν δυσχερειῶν τῆς ἀνωτέρας πολιτισμένης ζωῆς νὰ τοῖς ὑπομνησθοῦν ὡς συμπαραστάται των οἱ ἀγωνισάμενοι καὶ ὑπὸ τῆς Ἱστορίας καὶ πρωτίστως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δικαιωθέντες. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου, ἡ ἡλικία τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως ταύτης (16—17) ἐτῶν) εἶναι ἡλικία θερησκευτικῆς κρίσεως, ἀμφιβολιῶν καὶ αὐτοηθρότητος διὰ τὰς παρεκκλίσεις ἀπὸ τοῦ ἰδανικοῦ. Καταδεικνύοντες εἰς τοὺς κλονιζομένους τὴν στερεὰν τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἀλήθειαν θὰ συγκαταβῶμεν, καθόσον μᾶς ἐπιτρέπεται, εἰς τὰς ἀρνήσεις των. Ἡ χριστιανικὴ ἀλήθεια δὲν ζημιούται τούναντίον κερδίζει μὲ τὰς ὁμολογίας τῶν ἐλλείψεων ἢ σφαλμάτων μας, μὲ τυχόν ἐκτίμησιν τῶν παρ' ἄλλοις κρατούντων ἐθίμων ἢ τῆς ὀργανώσεώς των, μὲ τὴν κατὰ κρισιν ὑπερβασίῶν τῆς ἐξουσίας ἢ ἡθικῶν ἀτασθαλιῶν. Εἶναι μυριάκις προτιμότερον νὰ ἔχωμεν ἀφωσιωμένα καὶ πονοῦντα τὴν Ἐκκλησίαν μέλη, μέλλοντα, ὅταν καθέξουν εκκλησιαστικὴν ἢ πολιτικὴν τινα ἐξουσίαν, νὰ συμβάλουν εἰς τὸν καθαρισμὸν καὶ τὴν ἀναγέννησιν αὐτῆς, ἀπὸ τὸ ν' ἀρνούμεθα νὰ συζητήσωμεν καὶ νὰ ὁμολογήσωμεν σφάλματά μας, ἀτομικὰ ἢ ὁμαδικά. Ὅταν δὲ κατανοηθῆ ἡ Ὁρθοδοξία εἰς τὰ μεγάλα κέντρα (Ἀθήναι, Πειραιεύς, Θεσσαλονίκη κτλ.) θὰ ζητήσωμεν νὰ ἴδωμεν τὴν θερησκευτικὴν ζωὴν καὶ τὴν λατρευτικὴν προᾶξιν τῶν ἄλλων δογμάτων καὶ θὰ εὐκολύνωμεν τὴν ἐνωτικὴν προσπάθειαν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν συνεργασίαν αὐτῶν, μένοντες ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τῆς προσευχομένης «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», ἐκτιμώντες συγχρόνως κατ' ἀξίαν τὸ παρ' αὐτοῖς ἀγαθόν, τὴν τέχνην, τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν σύγχρονον εκκλησιαστικὴν μουσικὴν.

Τάξις Ζ'

Τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος ὀφείλει νὰ καταλάβῃ ἐπισημοτέραν θέσιν εἰς τὸ πρόγραμμα. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην θὰ δοθῆ πρὸς μελέτην τὸ θέμα: «τὸ πρόσω-

πον τοῦ Κυρίου καὶ ἡ πρὸς Αὐτὸν σχέσις τῶν πιστῶν δι' ἐρμηνείας ὀλοκλήρου τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, ἀναγνώσεως προφητικῶν περικοπῶν καὶ πατερικῶν συγγραμμάτων' οἰκοθεν νοεῖται ὅτι ὅπου τυχὸν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ μελέτη καὶ ἄλλων ἁγιογραφικῶν χωρίων δὲν θὰ παραλειφθῇ.—Συμπλήρωσις τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστιανισμοῦ δι' ἀναγνώσεως καὶ ἐρμηνείας τῆς ἁγίας Γραφῆς (ἡ πρὸς Ἐφεσίου ἐπιστολή, ἡ ἐπιστολὴ Ἰακώβου, αἱ περὶ κοινωνικῶν καθηκόντων Μωσαϊκαὶ ἐντολαί), πατερικῶν ἔργων καὶ συγγραμμάτων συγχρόνων συγγραφέων. Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. Ἡ χριστιανικὴ οἰκογένεια. — Ὕμνοι.

Θὰ ἠδυνάμην νὰ γράψω «Χριστιανικὴ ἠθικὴ» ὡς πρόγραμμα τῆς τάξεως ταύτης, ἐὰν δὲν ἤθελον νὰ καταδείξω ὅτι ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ δὲν πρέπει νὰ διδάσκειται ὡς λογικὴ ἀνευ συναισθήματος θεωρία καὶ δὲν ἤθελον νὰ τὴν βασίσω ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος. Πᾶσα ἄλλη δεοντολογία εἶναι νεκρά, καθὼς εἶναι ἐκτὸς τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος ἡ ἀνάπτυξις φιλοσοφικῶν συστημάτων. Ταῦτα θὰ ἐξετασθοῦν καθόσον προσβάλλουν τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν, ἄλλως ὁ ἁγιογραφικὸς καὶ πατερικὸς πλοῦτος εἶναι ἀρκετὸς πρὸς οἰκοδομήν. Μόλις εἰς τὴν τάξιν ταύτην εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ λόγος περὶ πραγματικῆς ἐρμηνείας τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ κατανοήσεως τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Θεανθρώπου. Θὰ ἐπέμενον εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς παραμονῆς τοῦ προγράμματος τῆς τάξεως ταύτης, ἔστω καὶ ἂν εἰς μίαν τῶν κατωτέρων τάξεων ἐδιδάσκετο ἐκτενεστέρα Ἱερά Ἱστορία τῆς Κ. Διαθήκης.

Τάξις Η'

Συγκέντρωσις τῶν εἰς τὰς ἐπτὰ τάξεις διδαχθέντων καὶ ἐμβάθυνσις μετ' ἁρμοσφῆν Ἀπολογητικῆς Κατηχήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ σχετικῆν ἐρμηνείαν ἁγίας Γραφῆς καὶ ἀνάγνωσιν πατερικῶν καὶ λοιπῶν συγγραμμάτων.—Ἐρμηνεία τῆς προΐστορίας τῆς Π. Διαθήκης (Δημιουργία μέχρι τοῦ Ἀβραάμ) ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κειμένου. Ἀπολογηταί, αἰρέσεις, ἄλλαι θρησκείαι, φιλοσοφικά κλπ. συστήματα καὶ θεωρίαι καὶ ἡ ἐναντι τούτων στάσις τῆς Ὁρθοδοξίας.— Ὕμνοι ἐκκλησιαστικοί.

Ἡ συγκέντρωσις αὐτὴ εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς συστηματικὴν κατάταξιν τῶν παρασχεθεισῶν θρησκευτικῶν γνώσεων, πρὸς θεμελίωσιν πίστεως κατ' ἐπίγνωσιν καὶ πρὸς στηριγμόν. Εἰς τὴν ΣΤ' τάξιν ἐξήτησα νὰ κατανοηθῇ ἀπὸ τούτων μαθητῶν τὸ μυστήριον τῆς χορηγοῦ τῆς θείας χάριτος Ἐκκλησίας, εἰς τὴν Ζ' τάξιν νὰ προσβάλλω τὴν ἀτομικὴν χριστιανικὴν ζωὴν οἷα πρέπει νὰ εἶναι, εἰς δὲ τὴν Η' εἶναι ἀνάγκη ὁ μαθητῆς νὰ γνωρίσῃ ὅτι καὶ ἡ σύγχρονος διανόσις δὲν ἀρνεῖται νὰ κλίνῃ γόνυ πρὸ τοῦ Ἐσταυρωμένου, ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστις δὲν εἶναι ὑπόθεσις μόνον τῶν μικρῶν τὴν ἡλικίαν ἢ τῶν γερόντων, ἀλλὰ παντὸς ἀνθρώπου γνωρίζοντος τὸν προσρισμόν του καὶ σεβόμενου ἑαυτόν, ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία δὲν ἀντίκειται οὔτε πρὸς τὸν πολιτισμόν, οὔτε εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἠθικὴν καλλιέργειαν τῶν ἐθνικῶν φρονημάτων καὶ ἰδανικῶν, οὔτε εἰς τὰς ἀπαιτήσεις

τῆς παρουσίας ζωῆς, τὴν ὁποῖαν καθαγιάζει, θεωροῦσα τὸ σῶμα ναὸν τοῦ ἐν ἡμῖν ἁγίου Πνεύματος.

Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Τὸ πρόγραμμα εἰς ὅλας τὰς τάξεις εἶναι ἐλαστικόν. Ἀφίνεται εἰς τὸν διδάσκοντα καὶ τοὺς μαθητὰς ἰκανὴ ἐλευθερία κινήσεων, ἀπαραίτητος καὶ διὰ τὸν δεξιὸν διδάσκαλον—καὶ διὰ τὰς διαφόρους κατὰ τόπους συνθήκας καὶ τὴν ὄχι ὁμοιόμορφον κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μαθητῶν. Οὐδέποτε ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ ἀποβῇ πέτρα σκανδάλου καὶ νὰ ἐγειρῇ ζητήματα συζητήσεων ἐκεῖ, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη πραγματικῆ. Ἄς ἀφεθῇ τὸ συναίσθημα νὰ κυριαρχήσῃ εἰς ὅλας τὰς τάξεις, ἐὰν δὲ που παρουσιασθῶσι λογικαὶ ἀμφιβολία ἢ ἀπορία, τότε πρέπει εἶναι νὰ τὰς θέσωμεν ἐπὶ τάπτης.

Βιβλία εἰς ὅλας τὰς τάξεις πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν α) τὸ κείμενον τῆς Καινῆς Διαθήκης, β) ἁγιογραφικὸν βοήθημα (Λεξικόν, Εἰσαγωγή, Γεωγραφία, μικρὸς ἄτλας τῆς Παλαιστίνης κτλ.), γ) Σχολικὸν πλουσιώτατον Ὑμνολόγιον καὶ δ) ὡς βοήθημα Ἀνθολογία περιέχουσα καὶ ἀποσπάσματα ἢ παραπομπὰς περὶ λογοτεχνημάτων ἑλληνικῶν ἢ ἐν μεταφράσει. Ἐκτὸς τούτων ἐκάστη τάξις θὰ ἔχῃ τὸ διδακτικόν της ἐγχειρίδιον, ὅχι ὁμῶς συντεταγμένον κατὰ τὰ μέγρι τοῦδε· τὸ βιβλίον τοῦ μαθητοῦ Γυμνασίου πρέπει νὰ εἶναι βιβλίον πηγῶν, νὰ περιέχῃ κείμενα ἢ παραπομπὰς πρὸς μελέτην. Τὰ κείμενα τὰ ἁγιογραφικὰ θὰ παρατεθοῦν μόνον ἐφ' ὅσον εἶναι καταληπτά καὶ πάντοτε εἰς τὸ πρωτότυπον, τὰ πατερικὰ ἢ μαρτυρολόγια κτλ. εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις ἐν μεταφράσει.

Κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν νὰ δώσω πρόγραμμα σύμφωνον πρὸς τὴν πράξιν τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔργον αὐτῆς προσέδωσα, νομίζω, τὴν πρέπουσαν θέσιν. Κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου τὸ πρόγραμμα τῶν γ'—η' τάξεων τοῦ ὀκτατάξιου ἔπρεπε νὰ εἶναι μετ' ἁρμοσφῆν τινος τροποποιήσεις τὸ πρόγραμμα καὶ τῶν ἑξατάξιων Γυμνασίων, ἀλλ' ἡ παρατήρησις αὐτὴ γινομένη τὴν δωδεκάτην πλεον ὥραν τῆς ζωῆς τῶν Ἰσως δὲν ἔχει σημασίαν. Ἀπλῶς ἠθέλησα νὰ τονίσω ὅτι τὸ ἰσχύον εἰς τὰ ἑξατάξια πρόγραμμα δὲν βοηθεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ β' μέρους τοῦ σκοποῦ τοῦ μαθήματος ὅπως ἐπισήμως καθορίζεται εἰς τὸ Β. Διάταγμα τῆς 9ης Νοεμβρίου 1935 : «ἡ... ἐξύψωσις τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ φρονήματός των, ὥστε τοῦτο ν' ἀποβῇ μὲν ὁ κύριος ρυθμιστῆς τῆς τε ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς των, νὰ ἐκδηλώνεται δὲ καὶ διὰ τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς των εἰς τὸν θρησκευτικὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τῆς κοινωνικῆς προνοίας τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας». Ταῦτα εἶναι ὀρθότατα, καὶ ἐὰν τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα συντελῇ πλεον τοῦ ἰσχύοντος εἰς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν, ἀφίνω εἰς τοὺς εἰδικοὺς ἀναγνώστας τοῦ παρόντος νὰ κρίνουν.

Ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος εἶναι ἀναναπόσπαστος καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ διδάσκοντος, καὶ ἡ εἰδικὴ ἐκκλησιαστικὴ του μόρφωσις, καὶ ἡ φρονις τῆς ἐκκλησίας διὰ τὸ σχολεῖον ἔργον ἐκδηλουμένη, καὶ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τοῦ σχολείου, πάντοτε καὶ

μάλιστα κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτάς, αἵτινες κατήντησαν «βρώσις καὶ πόσις». Δι' ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα τινὰ σχετικὰ ἐτοιμάζω εἰδικὴν μελέτην, τὴν ὁποίαν ἐλπίζω νὰ παρουσιάσω συντόμως, [ὥστε ἂν καὶ ἄλλοι τὸ νομίζουσι ἀπαραίτητον ν' ἀρχίσω σοβαρὰ ἐργασία διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς θρησκευτικῆς ἐν τοῖς σχολείοις διδασκαλίας. Ἐδῶ θὰ ἀρκεσθῶ νὰ σημειώσω τὸ συμπέρασμα τῆς μελέτης μου: ὅτι τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν πρέπει νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς φρονηματοπιστικῆς (ἐθνικῆς, κοινωνικῆς, ἀτομικῆς) ἀγωγῆς τῶν μαθητῶν μας καὶ ὅτι τοῦτο δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ ἡδίκα χωρὶς τὴν προσθήκην ἄλλων ὥρων διδασκαλίας, εἰμὴ μόνον μίαν καθ' ἑβδομάδα ὥρα ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς εἰς τὰς τέσσαρας κατωτέρας τάξεις τοῦ ὀκτατάξιου γυμνασίου. Τὰ λοιπὰ μέσα θὰ τὰ χορηγήσῃ ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ διδάσκοντες εἶναι ζητήματα πίστεως καὶ ἀγάπης.

N. ΚΑΣΤΑΝΑΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου
τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Τὸ πνεῦμα τῶν ἡμερῶν.

Λαὸς καὶ Κράτος καὶ Τύπος ἐν τῇ συναισθήσει τῆς θεμελιώδους διὰ τὸν ἄνθρωπον σημασίας τῶν ἡμερῶν τούτων ἐκινήθησαν εἰς ἀνακούφισιν τῶν πασχόντων καὶ δεομένων. Ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία ἐπεφάνη ἐξ οὐρανῶν διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ οὐδεὶς ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀσυγκίνητος πρὸς τὸ θεῖον τῆς φάνης Παιδίου, πρὸς τῆς διὰ τὸν ἄνθρωπον ταπεινώσεως τοῦ Θεοῦ ἐξ ἀμέτρον πρὸς αὐτὸν ἀγάπης. Οὕτω, παρεκτός τοῦ εἰδικοῦ ἔργου τῶν Φιλοπτώχων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, καὶ τὸ Ὑπουργεῖον Προνοίας συνέδραμε δι' ἀρκούντως γενναίας χορηγίας ὑπὲρ τῶν ἀπόρων, οἵτινες ἠδυνήθησαν νὰ χαρῶσι μετὰ τῶν χαιρόντων καὶ νὰ συνοδεύσασιν τὸ θεῖον βρέφος μετὰ συμπάσης τῆς συμπανηγυρίζουσης χριστιανισμοῦ. Καὶ συνέδραμεν ὁ λαὸς ἀθρόος εἰς τοὺς ναοὺς καὶ ἐπὶ τῷ ἐξ οὐρανῶν εὐαγγέλιῳ ἀκούσασιν τῆς ἐπὶ γῆς εἰρήνης ἠδύχθη ἀπὸ μέσης ψυχῆς νὰ καταιπασθῶσι τὰ μεταξὺ τῶν ἐθνῶν μίση καὶ αἱ καχυποψίαι καὶ αἱ συγκρούσεις καὶ νὰ κλυτοκατακρίσει ἐπὶ τῆς γλυκείας καὶ γαληναίας μορφῆς τοῦ Παιδίου τῆς φάνης τῆς Βηθλεὲμ καὶ νὰ κλαύσασιν δι' ὅτι κατ' ἀλλήλων διαλογίζονται.

Ἐν ἐνδιαφέροντι ἄρθρῳ ἐν τοῖς «Ἐκπαιδευτικοῖς Χρονικοῖς» ὑπὸ τὸν τίτλον «Διατί εἶναι ἀναγκαῖα ἡ διδασκαλία τῶν διδαγμάτων κυρίως τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου θρησκείας» ὁ ἐκ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν Συμβούλων κ. Σπ. Καλλιτάφης λέγει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «Εἰ πέρ ποτε καὶ ἄλλοτε σήμερον ἀναγκαῖα εἶναι ἡ συνειδητὴ καὶ ἔντονος καλλιέργεια τῆς θρησκευτικότητος. Καὶ εἶναι ἡ καλλιέργεια αὕτη ἔργον κατὰ πρῶτον μὲν λόγον τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ δεύτερον δὲ τοῦ σχολείου.

Τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα εἶναι δυνατόν νὰ καλλιεργηθῆ ἐν τῷ σχολείῳ κατὰ πρῶτον μὲν λόγον, ἐὰν εἰλικρινῆς καὶ ἀβίαστον θρησκευτικὸν πνεῦμα διέπῃ ἐν γένει τὸν σχολικὸν βίον κατὰ δεύτερον δὲ λόγον διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων. Αὕτη δὲ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ ἐμπνέῃ τὸ μῖσος πρὸς τὰς

ἄλλας θρησκείας. Τούναντίον, προετοιμασίαν τῆς ἡλικίας, καλὸν εἶναι νὰ λαμβάνῃ τις γνῶσιν καὶ νὰ ἐκτιμᾷ ἀντικειμενικῶς καὶ νὰ σέβεται πᾶσαν ἐπὶ μέρους θρησκείαν, μάλιστα δὲ τὰς σημαντικώτατας γαυόμενας, ὡς πολυτίμους, παρὰ τὰς ἐλλείψεις αὐτῶν, ἐπὶ μέρους ἐκφάνσεις τῆς κοινῆς εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἀρχικῆς καὶ πηγναίας θρησκευτικότητος. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ κοινὴ αὕτη θρησκευτικότης διαφόρως πως διαπλάσσεται παρ' ἑκάστην λαῶν καὶ ἐν ἑκάστη μεγάλῃ ἱστορικῇ περιόδῳ, εὐνόητον εἶναι, ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν ὀφείλει κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον νὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐνεργόν, εἰς τὴν ζῶσαν ἑκασταχοῦ θρησκείαν, καὶ οὐχὶ ἀσπρημένως εἰς τὴν θρησκείαν ἐν γένει.

Ἡ διδασκαλία ἀρα τῶν θρησκευτικῶν παρ' ἡμῖν ὀφείλει νὰ ἀναφέρεται κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ὀρθόδοξον χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐπλήρωσεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκραταίωσε τὸν χριστιανισμόν, ὥστε νικηφόρους νὰ διεξάγῃ, τὸ καθ' ἑαυτὸν δὲ καὶ εἰρηνοῦς, ἀγῶνας κατὰ ταπεινοτέρων ἐκδηλώσεων τοῦ θρησκευτικοῦ συναίσθηματος καὶ κατὰ τὸν ὕλισμον ἐν γένει... Ἀπὸ διαχιλίων δὲ περίπου ἐτῶν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ζῆ βίον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τραχὺν καὶ νικηφόρον ἐν τῷ πνεύματι τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς θρησκείας, τὸ ὅποιον κατὰ τὸ οὐσιώδη εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ πνεῦμα τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν γένει. Ἐξ οὗ εὐλόγως ἐκλήθη αὕτη ἑλληνικὴ ὀρθοδοξία. Ὅθεν ἀφετηρία καὶ κέντρον τῆς διδασκαλίας τῶν θρησκευτικῶν παρ' ἡμῖν πρέπει νὰ εἶναι τὰ διδάγματα τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ὡς τὰ καθ' ἐξοχὴν οἰκεία εἰς τὴν ζῶσαν τοῦ Ἑλλήνου. Ἐκ τούτων δὲ ὁμοιωμένη αὕτη ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰ κύρια διδάγματα ἄλλων θρησκευμάτων. Ὁ Ἕλληνας μόνον τοιαύτην θρησκευτικὴν διδασκαλίαν λαμβάνων κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν δύναται ἐν τῷ μετέπειτα βίῳ ὡς ἀπὸ ἀσφαλούς βάσεως ὁμιώμενος νὰ διαπλάτῃ θρησκευτικῶς τὸν βίον αὐτοῦ ἐλευθέρως καὶ ἀνευ τῶν ἐπικινδύνων ἐκείνων ψυχικῶν διαταραχῶν ἢ τοῦλάχιστον μὲν πολὺ ἠλαττώσας αὐτὰς, εἰς τὰς ὁποίας ἀναποφεύκτως ὑπόκειται, ἐὰν μὴ καλλιεργηθῆ ἐν καιρῷ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα αὐτοῦ κατὰ τρόπον ἑλληνικόν.»

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῷ νέῳ ἔτει ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ἂν ἤλλαξε πρὸς τοὺς Προέδρους τῶν Ἀυτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καὶ τοὺς Ἱεράρχας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος συγχαρητήρια καὶ εὐχατήρια γράμματα καὶ τηλεγραφήματα.

Ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ καὶ ἐν πάσαις ταῖς Μητροπόλεσι διενεουήθησαν ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς βοηθήματα εἰς τοὺς πεποχούς. Ὅπως δὲ ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ, οὕτω καὶ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς Μητροπόλεις εἶναι ὁργανωμένη ἡ ἀσκησης τῆς φιλανθρωπίας διενεργουμένη διὰ τῶν Φιλοπτῶχων Ταμείων. Ἐπιστατοῦσι δὲ προσωπικῶς οἱ Ἱεράρχαι εἰς τὸ καθῆκον τοῦτο.

Ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας κ. Γεωργακόπουλος, μετὰ ἐπανειλημμένας συνηγορίας μετὰ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου ἀπεφάνισε τὴν λήψιν εἰδικῶν μέτρων διὰ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος τῆς μαθητιώσεως νεολαίας. Πρὸς τοῦτο ἀπελύθη εἰδικὴ ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς γενικαὺς ἐπιθεωρητὰς τῶν σχολείων καὶ τοὺς διευθυντὰς αὐτῶν, διὰ τῆς ὁποίας τονίζονται τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἀνάπτυξις ὕψους θρησκευτικοῦ φρονήματος ἀποτελεῖ ἐνα τῶν σπουδαιωτέρων παραγόντων πρὸς προαγωγὴν εἰς ἀνώτερον πολιτισμόν. Θεωροῦντες δὲ ὅτι εἰς τὸν θρησκευτικὸν φρονηματισμόν τῶν μαθητῶν μεγάλην συμβολὴν δύναται νὰ παράσχη καὶ ἡ ἐνεργεια κοινῆς προσευχῆς μαθητῶν καὶ διδασκάλων ἐν τοῖς σχολείοις, κρίνομεν σκόπιμον νὰ ἐπιστήσωμεν ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Ἡ οὕτω τελουμένη κοινὴ προσευχὴ θέλει συντελεσεῖ μεγάλως ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναίσθηματος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς κοινω-

νικής συνειδήσεως και τῆς ὑγιούς πειθαρχίας, αἰτίνες πρέπει νά καλλιεργῶνται εἰς πάντα τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος ἡμῶν».

—Τὴν παρελθούσαν Τρίτην ὁ Ὑπουργὸς Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Παιδείας ἐπισκέφθη τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον παραμείνας παρ' αὐτῷ περὶ τὴν ὥραν.

—Ἐν τῇ Ριζαρείῳ Ἐκκλησιαστικῇ Σχολῇ αἱ ἑορταὶ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως διεξήχθησαν κατανυκτικώτατα, ἐμμελῶς ψαλλόντων τῶν μαθητικῶν χωρῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καθηγητοῦ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς κ. Κ. Παπαδημητρίου. Οἱ μαθηταὶ ἐξομολογηθέντες ὑπὸ τοῦ ὑποδιευθυντοῦ τῆς Σχολῆς Ἀρχιμ. Μελετίου Γαλανοπούλου μετέλθον τῶν Ἀρχάντων Μυτηριαίων τῇ παραμονῇ τῆς ἑορτῆς, αὕτῃ δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγεννίων παρυστάς κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν τῷ ναυδροῦ τῆς Σχολῆς ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως συμπροσηυχθῆ μετὰ τῶν μαθητῶν, οἵτινες μετὰ τὴν ἀπόλυσιν προέπεμψαν αὐτὸν τεταγμένον εἰς στίχους μέχρι τῆς ἐξόδου. Ὁ κ. Προθυπουργὸς ἠνύχθη εἰς τὴν διεύθυνσιν καὶ τοὺς μαθητὰς ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς καὶ τῷ ἐπιτέλλοντι νέῳ ἐνιαυτῷ πᾶσαν χαρὰν καὶ εὐτυχίαν.

—Τὸ Πρωτοβάθμιον Συνοδικὸν Δικαστήριον κατὰ τὰς ἀπὸ 1ης Ὀκτωβρίου δικασίμους αὐτοῦ ἐπέβαλε τὴν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως εἰς τοὺς κληρικούς: 1) ἱερομόναχον Θεοφάνην Μπασιμάν ἀδελφὸν τῆς ἱ. μονῆς Ὀλυμπιατικῆς τῆς ἱ. μητροπόλεως Ἐλασσάνος, 2) διάκονον Ζαχαρίαν Λαυρεώτην Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, 3) τέως ἱερομόναχον Θεόκτιστον Σωσῶνην ἀδελφὸν ἱ. μονῆς Λειμῶνος τῆς ἱ. μητροπόλεως Μηθύμνης, 4) διάκονον Ἀρτεμῖδον ψαρρᾶν Ἀγιορείτην, 5) ἱερομόναχον Ἱερόθεον Σταμούλην ἀδελφὸν ἱ. μονῆς Πλατυτέρας τῆς ἱ. μητροπόλεως Κερκύρας καὶ Παξῶν, 6) ἱερομόναχον Κυπριανὸν Θεοδοσίου ἀδελφὸν ἱ. μονῆς Σενιδῆς τῆς ἱ. μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ 7) ἱερέα Σάββαν Παπαδόπουλον τῆς ἱ. μητροπόλεως Κίτρους. Ἀπέρριψε δὲ τοὺς ὑποβαλόντας ἀνακοπήν α) Ἀμβρόσιον Ἀνδριτσῶν καὶ β) Βασίλειον Μπουλουῦκον καὶ ἐπεκύρωσε τὴν καθαιρετικὴν περὶ αὐτῶν ἀπόφασιν.

—Διὰ Διατάγματος παρατίθεται ἐπὶ μίαν διετίαν τὸ ὄριον ἡλικίας τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν κ. Κ. Ράλλη, ὅστις οὕτω θά ἀποχωρήσῃ τῆς ὑπηρεσίας τὴν 31 Αὐγούστου τοῦ 1939.

—Κατόπιν ἐκκλήσεως τοῦ Μητροπολίτου Θήρας κ. Ἀνθίμου, διὰ τῆς ὁποίας παρωτρύνοντο οἱ ἔχοντες τὰ μέσα ἀπανταχοῦ ἐγκατεστημένοι κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας Θήρας, νά συντρέξουν καὶ ν' ἀνακουφίσουν διὰ τῆς συνδρομῆς των τοὺς πάσχοντες συνεπαρχιώτας των, συνελέγη

μέχρι σήμερον τὸ ποσὸν 176 χιλιάδων δραχμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τὰς 100 χιλιάδας προσέφερον ὁ κ. Πέτρος Νομικός. Τὴν προσπάθειαν αὐτὴν τοῦ Σεβασμιωτάτου ἐνίσχυσε ὁ πρόεδρος τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος κ. Φίλων διὰ ποσοῦ 200 περίπου χιλιάδων δραχμῶν. Ἐκτὸς τῶν ἀνατῆρων, συνεισέφερε σημαντικὸν ποσὸν καὶ τὸ Φιλοπτώχων Ταμεῖον τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Θήρας. Τοιοῦτοτρόπος ἠγοράσθησαν τροφίμα ἀξίας 400 χιλιάδων δραχμῶν διὰ τὴν σύστασιν σιτιστίου εἰς τὴν νῆσον πρὸς παροχὴν ἡμερησίας τροφῆς εἰς τὰς πτωχὰς οἰκογενεῖας. Ὁ Σεβασμιώτατος Θήρας ἀνεχώρησε διὰ τὴν ἔδραν τοῦ διὰ νά ὀργανώσῃ καὶ παρακολουθήσῃ τὴν ἐναρξιν τοῦ σιτιστίου.

—Κατ' ἐντολὴν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου ὁ Σεβ. Ἐπίσκοπος Βρασθῆνης Γερμανὸς κατὰ τὸν τρέχοντα μῆνα Δεκεμβρίου ἐπισκέφθη τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς Συγγροῦ κρατούμενους, τὰς γυναικείας φυλακὰς Ἀβέρωφ, τὸ Ἐφρηβεῖον Ἀβέρωφ, τὰς φυλακὰς σωματιῶντων, ὡς καὶ τὰ τμήματα Ἐμπειρικεῖου Ἀναμορφωτικοῦ σχολείου, ἐνθα ὠμίλησε καταλλήλως, ἡ ἐπίδρασις δὲ τῶν λόγων τοῦ Σεβ. ἐπὶ τῶν ψυχῶν ὑπῆρξε μεγάλη. Ὁμοίως ἐπισκέφθη καὶ τὰ Γυμνάσια Παλαιῦ Φαλήρου, Καλλιθέας καὶ τὸ βον Ἐηλέων ἐν Ἀθήναις καὶ ὠμίλησε πρὸς τοὺς μαθητὰς, τῶν ὁποίων διεπίστασε τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην.

— Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α —

ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΙΕΡΕΩΝ

I. Μητρόπολις Κορινθίας

Καλοῦνται οἱ βουλόμενοι νά καταλάβωσι τὴν κενὴν θέσιν ἐφημερίου ἱερέως τοῦ ἱ. ναοῦ ὁ ἅγιος Νικόλαος τῆς ἐνορίας Ἀηθωνίων τοῦ τέως δήμου Νυμφῆς τῆς καθ' ἡμᾶς ἱ. μητροπόλεως, ὅπως ἐντὸς ἐνός μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἐν τῷ ἄρθρῳ 83 τοῦ νόμου 5489 ὀριζόμενα πιστοποιητικά, ὅπως ἀνακηρύξωμεν αὐτοὺς ὑποψηφίους πρὸς ἐκλογὴν ἐφημερίου τῆς ἀνω ἐνορίας. Ἐν Κορίνθῳ τῇ 6ῃ Δεκεμβρίου 1937. † Ὁ Κορινθίας Δαμασκηνὸς

I. Μητρόπολις Θηβῶν καὶ Λεβαδείας

Ἐπειδὴ οὐδεὶς φέρων τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου 5489 ἀπαιτούμενα προσόντα ὑπέβαλεν ἡμῖν αἰτίναν ὑποψηφιότητος διὰ τὴν χηρεύουσαν θέσιν ἐφημερίου τοῦ ἐν Ζυρικήσι ἱεροῦ ναοῦ ἁγ. Νικολάου, παρατείνομεν τὴν προθεσίμην ὑποβολῆς αἰτήσεως ὑποψηφιότητος ἐπὶ τρίμηνον ἀπὸ σήμερον. Ἐν Λεβαδείᾳ τῇ 18 Δεκεμβρίου 1937. † Ὁ Θηβῶν καὶ Λεβαδείας Συνέσιος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΙΕ' ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ "ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ",

ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ Β. ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

Β. Δ. περὶ ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῆς Σχολῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν 33. Ἀναγκαστικὸς νόμος περὶ ἰδρύσεως Ἐκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος 41. Ἀναγκαστικὸς νόμος περὶ ἐπιβολῆς εἰσφορᾶς ὑπὲρ ἐνίσχυσεως τοῦ ταμείου Ἀποδοχῶν καὶ ἀσφαλίσεως τοῦ ὀρθοδόξου ἐφημεριακοῦ Κλήρου τῆς Ἑλλάδος (ΤΑΚΕ) ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων κηρωδῶν ὑλῶν 281.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ—ΕΓΓΡΑΦΑ—ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

Γράμμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου περὶ τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας 137. Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Γενναδίου Ἐγκύκλιος πρὸς τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν Θεσσαλονίκης (περὶ τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Θεσσαλονίκης ἀρχιερατείας αὐτοῦ) 154. Ἐγκύκλιος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γυθείου, Οἰτύλου καὶ Κυθήρων κατὰ τοῦ ἐθίμου τῆς «βεντέας» 253. Ἐγγραφον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου πρὸς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Γενναδίον ἐπὶ τῇ 25ετηρίδι τῆς

ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Θεσσαλονίκης ἀρχιερατείας αὐτοῦ 254. Ἐγκύκλιος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου περὶ τῆς πρὸς τὰ ζῶα συμπεριφορᾶς 297. Ἐγκύκλιος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν ἱερόν κλῆρον καὶ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν περὶ τῆς τὰς εὐχῶν ἀποφυγῆς τῆς τεκνογονίας καὶ τεκνοτροφίας 329.

ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Ἐγγραφον Ὑπουργεῖου Ἐκκλησιαστικῶν περὶ τῶν ἀντικανονικῶν κληρικῶν πρὸς τὸ Ὑφυπουργεῖον Δημοσίας Ἀσφαλείας 3. Ἐγγραφον Ὑπουργεῖου Οἰκονομικῶν περὶ φορολογίας εἰσοδημάτων τῶν μονῶν 49. Ἐγκύκλιος Ὑπουργεῖου Οἰκονομικῶν πρὸς τοὺς οἰκονομικοὺς ἐφόρους περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς ἐκ τοῦ φόρου Β' Κατηγορίας καθαρῶν προσόδων τῶν εἰσοδημάτων ἕξ ἐκμισθώσεως γαιῶν τῶν ἱερῶν μονῶν 126. Ἐγγραφον τοῦ ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γάμου 177. Ἐγγραφον τοῦ ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας περὶ διορισμοῦ θεολόγων καθηγητῶν 242β. Ἐγκύκλιος τοῦ Ὑφυπουργεῖου Ἐργασίας περὶ Κυριακῆς ἀργίας 242 β.

ΕΘΡΤΙΑ

Μεσσηνίας Πολυκάρπου Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι 25. Ἀναστάσεως ἡμέρα 121. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἐπὶ ταῖς ἐορταῖς τοῦ Πάσχα 137. Γ. Π.-W. T. Ἡ χριστιανικὴ Ἀνάστασις 139.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἡ «Ἐκκλησία» εἰς τὸ ἰε' ἔτος 3. Τὸ Πάσχα τοῦ 1937 17. **Ζακύνθου Χρυσοστόμου** Ἡ καύσις τῶν νεκρῶν 50. **Γρηγορίου Παπαμιχαήλ** Ἀλέξανδρος Πούσυκη (ἐκατονταετηρῆς) 106. Ἡ ἐκατονταετηρῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 123. **Γρηγορίου Παπαμιχαήλ** (Πρυτάνευος τοῦ Πανεπιστημίου) Πανηγυρικὸς ἐπὶ τῇ Ἐκατονταετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 141. Ἡ «ἰθύνουσα» 281. Ζήτημα ἀγωγῆς (ἐπὶ τῷ ἀντιβλασφημικῷ συνεδρίῳ) 297. Τὰ ἐφόδια τῶν ἐπιστημονικῶν σπουδῶν 334.

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἀρχιμ. Ἐμμ. Καρπαθίου. Ἐπὶ τῶν Κυριακῶν ἀποστολικῶν περιηγητικῶν: Β' Τιμοθ. δ, 5—8 5. Ἐβρ. ιγ', 17—21 6. Α' Τιμοθ. α', 15—17 19. Α' Τιμ. δ' 9—15 27. Β' Κορ. ζ', 1—10. Β' Κορ. στ', 16—ζ. 1. Β' Τιμ. γ', 10—15 49. Α' Κορ. στ', 12—20 58. Α' Κορ. η', 8—θ 2 66. Ρωμ. ιγ', 11—ιδ', 4 74. Ἐβρ. ια', 24—26 32—40 82. Ἐβρ. α', 10—β', 3 90. Ἐβρ. δ, 14—ε', 6 98. Ἐβρ. στ', 13—20 106. Ἐβρ. θ' 11—14. Α' Πέτρο. ε', 6—14. Πράξ. α', 1—8. Πράξ. ε', 12—20 138. Πράξ. στ', 1—7 139. Πράξ. θ', 32—42 153. Πράξ. ια', 19—30 162. Πράξ. ιστ', 16—34 170. Πράξ. κ', 16—18 23—36 178. Πράξ. β', 1—11. Ἐβρ. ια', 33—40. ιβ' 1—2. Ρωμ. β', 10—16 200. Β' Κορ. στ'. 1—10 200. Τίτ. γ', 8—15 231. Γαλάτ. δ', 22—28 232. Ρωμ. ιβ', 6—14 240 β. Ρωμ. ιε', 1—7 241 β. Φλιπ. β, 5—11 251. Α' Κορ. γ', 9—17 251. Πράξ. ιγ', 25—33 268. Α' Κορ. θ', 2—12 268. Γαλάτ. στ', 11—18 282. Γαλάτ. β', 16—20 283. Α' Ἰω. δ', 12—19 299. Β' Κορ. δ', 6—15 299. Β' Κορ. στ', 1—10 317. Τίτ. γ', 8—15. Β' Κορ. θ', 6—11 333. Β' Κορ. ια', 31 ιβ', 9 340. Γαλάτ. α', 11—19 346. Πράξ. η', 26—39 354. Ἐβρ. θ', 1—7 371. Ἐφεσ. β', 4—10 379. Γαλάτ. ε', 22—στ' 2 386. Ἐφες. ε', 8—19 393. Ἐβρ. ια' 9—10. 32—40 401.

ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ

Π. Τρεμπέλα Κοινωνία ἁγίων 9, ἐξῆς.

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΑ

Γ. Π. Τὰ ἠθικὰ παράδοξα τοῦ ὀρθολογισμοῦ: Ἡ καθολικότης τῆς εἰς Θεὸν πίστεως 57. Ἡ περὶ Θεοῦ ἰδέα 65. Ἡ ἐκλειψὶς τῶν αἱματικῶν θυσιῶν 73. Τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀγιότητος 81. Ἡ εὐαγγελικὴ ἠθικὴ 89. Τὰ παρασιωπώμενα τῆς Κ. Διαθήκης 97. Ἐν ἀκόμῃ ἠθικὸν παράδοξον (περὶ τῆς ἀξιοπιστίας τῶν εὐαγγελικῶν θαυμάτων) 105. Ἐπὶ τῶν ἠθικῶν παραδόξων τοῦ ὀρθολογισμοῦ (συμπεράσματα) 113. **Ι. Δ. Φραγκοῦλη** Θρησκευτικὴ διδασκαλία καὶ ἀπολογητικὸς αὐτῆς χαρακτὴρ 128. Τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ 153. **Γρηγορίου Παπαμιχαήλ** Ἡ οὐσία καὶ τὸ βάθος τοῦ Χριστιανισμοῦ (πρυτανικὸς λόγος) 155, ἐξῆς. Τὸ πρόσωπον καὶ ὁ χαρακτὴρ τοῦ Χριστοῦ 161. Ἡ διὰ τῆς ἐξελέξεως ἐξήγησις τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ 169 Ἡ εὐθύτης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ

185. Ἡ ἀγιότης τοῦ Κυρίου 192. Ὁ Χριστὸς *Κύριος* 199. Ἡ τελευταία καταφυγὴ τοῦ ὀρθολογισμοῦ 355.

ΗΘ.ΚΑ—ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΑ

Ι. Δ. Φραγκοῦλη Ὁ ποιμὴν τῶν ψυχῶν Ἰησοῦς 7. **Μεσσηνίας Πολυκάρπου** Πρὸς τὴν ἑλληνικὴν νεολαίαν 52. **Κ. Ι. Δ.** Εὐσεβεῖς σκέψεις 77, 130, 306, 362, 390. **Φιλίππου Ι. Καραμάνη** Ἡ κατὰ Χριστὸν εὐσέβεια 194. **Κωνσ. Γ. Μπόνη** Ἡ φιλία γενικῶς καὶ κατὰ τὸν μέγαν Φύτιον 203 ἐξ. **Μεσσηνίας Πολυκάρπου** Ἡ ὄλική καὶ πνευματικὴ φιλοπτωχία 300.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου (Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος καὶ ἡ ἐπιστροφὴ αὐτοῦ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν (ἐπὶ τῇ ἰστ' ἐκατονταετηρίδι τοῦ θανάτου αὐτοῦ) 229.

ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΑ—ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

Κ. Δυοβουνιάτου Λωρεαὶ χειρογράφων εἰς τὸ θεολογικὸν Σπουδαστήριον τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: χειρόγραφον Ἀγιασματάριον 9. Χειρόγραφον τοῦ ἱε' αἰῶνος διαφόρου περιεχομένου 19. Χειρόγραφον μετ' ἐγγράφων τοῦ ἱθ' αἰ. 52. Χειρόγραφον περιέχον διαφόρους εὐχὰς 91. Νεόφυτος Δούκας (χειρόγραφα κατάλοιπα) 285. Χειρόγραφον περιέχον λειτουργίας καὶ λειτουργικὰ ἔσματα 334. Χειρόγραφον Τομακάνωνος 358. **Ἰωάννου Καριώτη** ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου Παρεκθύμη 303. Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ Θεοδοσίου Ζυγομαλά πρὸς Στέφανον Gerlach 362. **Ι. Δ. Φραγκοῦλη** Ἡ σπουδὴ τῶν πατερικῶν συγγραμμάτων 381.

ΛΑΤΡΕΙΑ

Ι. Πελεκανίδου Ἡ ἐν Γερμανίᾳ λειτουργικὴ κίνησις καὶ ἡ μονὴ τῶν Βενεδικτινῶν Maria Laach 205.

ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΑ—ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ

Ἡ κατάστασις τῶν ἐν Ἑλλάδι κατηχητικῶν σχολείων κατὰ τὸ ἔτος 1935—1936 108.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ

Χ. Πολιτικὰ καὶ δικαστικὰ δικαίωματα τοῦ Ἐπισκόπου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ 141. Ἡ ἔννοια τῆς ἐκκλησιαστικῆς συντηρητικότητος 179. **Ἀμ. Σ. Ἀλιβιζάτου** Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας 337. Τὸ ἔργον τῆς Ἱεραρχίας 345.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ—ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ν. Δημ. Νικολαΐδου Θρησκευτικὴ κίνησις ἐν Γερμανίᾳ 93. **Θ. Γ.** Ἡ ἦτα τῆς ἀθεϊστικῆς δράσεως 127. **Φιλ. Ε. Καραμάνη** Ἡ Α. Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἰς Μυτιλήνην 171. **Ἀρχιμ. Κοσμᾶ Κλαβίδου** Θρησκευτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ κίνησις ἐν Βουλγαρίᾳ 255. **Ἰωάννου Ράμφου** Ἡ Α. Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἰς Ζάκυνθον καὶ Κερκίλληναν 269. **Γ. Π.** Περὶ τὰ συνέδρια Ὁξφόρδης καὶ Ἐδιμβούργου 288 ἐξ. Δήλωσις τῶν ὀρθοδόξων κατὰ τὸ ἐν Ἐδιμβούργῳ συνέδριον 289. Εἰσήγησις τοῦ Μακαρ. Ἀρχιεπισκόπου εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 313. Τὸ ἔργον τῆς Ἱεραρχίας 345. **Ἀμ. Σ. Ἀλιβιζάτου** Στοιχόβλημ' Ὁξφόρδης 348. Λωζάννη Ἐδιμβούργον 353 ἐξ. **Μ. Ἀρχιμ. Μιχ. Κωνσταντινίδου** Ἀπολογισμὸς τοῦ συνεδρίου τοῦ Ἐδιμβούργου 394 ἐξ.

ΝΟΜΟΚΑΝΟΝΙΚΑ

Ἀμ. Ἀλιβιζάτου Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία ἐξ ἐπ' α-

ψεως ὀρθοδόξου 34 ἐξῆς. Γνωμοδότησις τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου περὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐκκλησι. δικαστηρίων διὰ τοὺς καθαιρεθέντας τέως Ἀρχιερεῖς 81. **Θεσσαλιώτιδος Ἰεξεκιήλ** Τὰ Ἐπισκοπικὰ δικαστήρια 233, Ἡ παῦσις τῶν ἐνοριακῶν ἐπιτρόπων 252, Ἡ εὐδοξία παρὰ τοῖς μοναχοῖς 284.

ΝΟΜΙΚΑ

Ἀπόφαισις τοῦ ἐν Κερκύρα Δικαστηρίου Πρωτοδικῶν περὶ παλαιοημερολογιῶν 4 Ἀπόφαισις τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς ἡγουμένου τῆς Μονῆς Διονυσίου 28. **Ν. Στεφανοπούλου** Γνωμοδότησις περὶ ἀρμοδιότητος ἐπισκοπικοῦ δικαστηρίου 233. **Ι. Σπυροπούλου** Ἡ νομικὴ θέσις τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ὑπὸ τὸ κράτος τῆς βρετανικῆς περὶ Παλαιστίνης ἐντολῆς 321 ἐξ. Μία ἀπόφαισις τοῦ Πρωτοδικείου Κερκύρας 393.

ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ

Ἀπολογισμὸς τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν ἔτους 1936 135. Ἀπολογισμοὶ τῶν ἐνοριακῶν Φιλοπτώχων Ταμείων Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν ἔτους 1936 136. Ἀπολογισμὸς χρήσεως 1936 Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρφανοτροφείου Βουλιαγμένης 198. **Ν. Γιουκαρίνη** Ὅπως τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ (περὶ τῶν ὀρφανῶν Βουλιαγμένης) 236. Ἐκκλησις ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τοῦ Μακαρ. Ἀρχιεπισκόπου 401.

ΛΟΓΟΙ

Ἐνθρονιστήριος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γυθείου Οἰτύλου-Κυθήρων Προκόπιου 193.

ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ

Σ. Π. Τὸ περὶ τῆς ἁγίας Θρησείας β βλίον 244.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Ἐπιτοφίαι θεολόγων δι' ἀνωτέρας σπουδᾶς ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀμερικῆς. (Ἀνακοίνωσις τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς) 64 Ὁρθόδοξοι καὶ καθολικοὶ 114.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Ἐπίσκοπος Ammundsen 12. Νικόλαος Γλουμπάκοβσκη 94. Adolf Deismann 131. Πατριάρχης Σεβρίας Βαρνάβας 245. Sir Anton Bertram 351. Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου πρὸς τοὺς εὐεργέτας τῆς 365.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τὸ Α' συνέδριον τῆς ὀρθοδόξου Θεολογίας 12. Ὁ Πάπας Ρώμης 12. Κοινωνικὴ πρόνοια 23. Ἐξέων ἐντυπώσεις περὶ τοῦ συνεδρίου Θεολογίας 38. Ἡ το ἐπόμενον (ἐπὶ τῇ εἰς Ρωσίαν ἐπισκέψει τοῦ γάλλου κομμουνιστοῦ André Gide) 39. William Tyndall 46. Πολλαπλάσια 54. Ἀντικειμενικαὶ κρίσεις (περὶ θρησκευτικῆς ἀναγεννήσεως ἐν Ρωσίᾳ) 54. Ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ βασιλεὺς 62. Τὰ Κατηχητικὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος 62. Περὶ ἐν Κογκορδάτον 70. 10 Μαρτίου 1923—1937 (ἢ ἐπέτειος τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Μακαρ. Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου) 77. Πάντοτε οἱ ἴδιοι 77. Ὁ «Ἱερὸς Σύνδεσμος» 86. Οὐδὲν νεώτερον (περὶ τοῦ παγκοσμίου συνεδρίου ἀθέων) 87. Τὸ κεφάλαιον τῆς σωτηρίας 93. Ἐργήγορος 94. Ἡ κρατικὴ φιλανθρωπία 101. Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας (ἢ ἀναγνώρισις τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πατριάρχου Νικολάου) 109. Χριστιανισμὸς καὶ Ἑλληνισμὸς 109. Ἐγ-

κάρως (ἢ κινηματογραφικὴ παράστασις τῶν ἁγίων Παθῶν) 110. Τὸ Πανεπιστήμιον (ἐπὶ τῇ Ἐκατοντατηρίδι του) 116. Πρὸς τὸν Βασιλέα (προσφώνησις τοῦ Σεβ. Μαντινείας Γερμανοῦ) 117. Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας 130. Ἡ αὐτοκέφαλος Ἀλβανικὴ Ἐκκλησία 130. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀλληλοβοηθείας 130. Θρησκευτικαὶ μεταστάσεις 131. Αἱ ἐορταὶ (τοῦ Πάσχα) 146. Αἱ μετακινήσεις τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα 146. Ἡ 1 Μαΐου 146. Ἡ ἀποστολὴ τῶν ἑλληνικῶν μονῶν 157. Ἡ Μονὴ ὁσίου Μελετίου 157. Τὸ κράτος καὶ τὰ ὄρφανὰ 174. Ἀνασύνδεσις (ὁ Βασίλεὺς εἰς Ἅγιον Ὄρος) 174. Σύγχυσις (ἐπὶ τοῦ νέου σοβιετικοῦ συντάγματος) 182. Θετικαὶ δηλώσεις (τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν) 190. Ἡ ἀφανῆς φιλανθρωπία 196. Σπουδαϊοτάτη ἀπόφαισις (περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν πατερικῶν συγγράμμάτων) 210. Μία ἀνακρίβεια 210. Οὐδέποτε περὶ τὰ 211. Ἡ παγκόσμιος χριστιανικὴ κίνησις 237. Ἡ χριστιανικὴ ἐνότης 237. Τὸ δαμόκλειον (ἐπὶ τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς καταστάσεως) 237. Ἡ 4 Αὐγούστου 245. Ἡ πολυύμητος (σοβιετικὴ ἐκπαίδευσις) 258. Δὲν ἔχει ἄδικον (ἐπὶ τοῦ ἐν Ρωσίᾳ διωγμοῦ) 258. Ἀνατολὴ καὶ Δύσις (ἢ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀπέναντι τῶν παγκοσμίων χριστιανικῶν συνεδρῶν) 258. Εὐδοξίαι ἀπολογισμοὶ 276. Λοιμὴ «ἀριστοκρατία» 276. Ἐν σπουδαῖον ἄτοπον (περὶ τῆς προσσπικῆς καταστάσεως τῶν ὀρθοδόξων τῆς Αἰγύπτου) 276. Ἡ νέα προσπάθεια 277. Σπουδαῖα εἶδησις (ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως Λεξικοῦ τῆς γλώσσης τῶν Πατέρων) 291. Πλανώμενοι καὶ πλανῶντες (ἀνακρίβειαι περὶ τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ) 292. Κατ' ἐξοχὴν ἀθηναϊκὴ (ἢ ἐορτὴ τοῦ ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου 307. Ὁ ἀνθρωπος, καὶ τὰ ζῶα 307. Ἡ διεθνὴς ἠθικὴ 319. Ὅποια διαφορὰ! (τὸ θρησκευτικὸν μάθημα ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς σχολείοις) 325. Ἡ Ἐγκύκλιος τῆς Ἱεραρχίας 341. Ὅχι μόνον τῆς πλειονότητος 342. Τὸ ἔργον τῆς Ἱεραρχίας 351. Δὲν εἶνε ἀνάγκη 351. Τρίγωνον ἀντὶ πολυγώνου 365. Ὁ Αὐγουστος Καῖσαρ 365. Καὶ αὐτὰ εἶνε μάταια 373. Θλιβερὸς ἀπολογισμὸς (τῆς ἐν Ρωσίᾳ ἀντιθρησκευτικῆς δράσεως) 382. Ἐπάνοδος 390. Ἡ Γραφὴ ὡς φιλολογία 397. Περὶ τὰ παγχοιστιανικά συνέδρια 398. Σπλάγγνα οἰκτιρῶν 405. Ἡ Ἐκκλησία Ἀβυσσινίας 406.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Α' ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ἑλλάδος

Ἰ Σύνοδος: Ἐφημέριοι φυλακῶν 23. Τακτικὸν κήρυγμα 23. Καῦσις νεκρῶν 23. Κληρονομία μοναχῶν 23. Θεσις καὶ διαβάθμισις ὑπαλλήλων μητροπολιτικῶν γραφείων 23. Τὰ καφενεῖα κατὰ τὰς πρωίας Κυριακῶν 23. Ἡ Ἰ Σύνοδος εἰς μονὴν Παντέλης 39. Προσόντα καὶ ἐκλογὴ ἀρχιερέων 39. Τὰ κειμήλια τῶν μονῶν 55. Διάθεσις τῶν παρὰ τραπέζαις κατατεθειμένων μοναστηριακῶν κεφαλαίων 55. Ἀρχεῖον βασιλέως Ὁθωνος 63. Ἐκδοσις τῶν Ἐγκυκλίων Ἰ. Συνόδου 63. Ἐπιγραμματεὺς 63. Ἀπόλυσις διαχειριστῶν TAKE 71. Ἀπλούστατους διατυπώσεων διαχυγίου 71. Τὸ οἶκοςεν. δίκαιον τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος 71. Οἱ στρατιωτικοὶ ἱερεῖς 72, 118. Ὁ Βασιλεὺς εἰς Λέσβον 72. Ἀδεια γάμου 78. Ἐνοριακὸς νόμος 87. Ἀναγνώσις τῶν εὐαγγελ. ἀποστολ. παρικοπῶν μετὰ μέλους 87. Τὸ προσπικὸν τῶν μητροπολ. γραφείων 95. Ἀναικίησις ἀξιωματοῦ ὑπὸ καθήρημένων 95. Οἱ μαθηταὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς λαϊτουργίας 95. Ἄφαι ἀναίματος κηφενεῶν κλ. κατὰ

τάς πρώτας τῶν Κυριακῶν 95. Καθαίρεσις Βιζύης Χριστοφόρου 101. Ἀποστολή εἰς τὰ πογγριστιανικά συνάδρια 101, 211. Τάγμα ἑλληνίδων καλογραιῶν 101. Θεολόγοι κατηχηταὶ 110. Ὁ ἡμερολογισμὸς 110. Δήλωσις περὶ τῶν παλαιοημερολογιτῶν 118. Ἡ ἑορτὴ ἁγ. Γεωργίου 119. Δι' ἐν πλατείαις ναῶν ἄγοραι 131. Ἡ βλασφημία τῶν θεῶν 131. Τὸ ὑπὸ τῆ; Ἀκαδημίας ἐκδοθέν Συμπόσιον Πλάτωνος 174. Κήρυγμα λαϊκῶν 182. Εἰσφορά ὑπὲρ ἀεροπορίας 191. † Ἰωνοπόλεως Γρηγόριος 191. † Σελίνου - Κισσάρου Χριστόστομος 191. Ὁδηγὸς καλυμμάτων γάμου 191. Ἀκολουθία Μυστηρίου Ἐξομολογήσεως 196. Ἡ μόρφωσις τοῦ Κλήρου 196. Το Θεολογικὸν Φροντιστήριον 211, 238. Ἀπαγόρευσις κηρύγματος εἰς τινὰς λαϊκούς 212. Τὸ ἡμερολογιακὸν 238. Φωνογραφικαὶ πλάκες βλασφημοῦσαι 239. Ἐδοσις κατερικῶν συγγραμμάτων 239. Ἡμερησία διάταξις Συνόδου Ἱεραρχίας 246. Οἱ ἱερεῖς τοῦ ναυτικοῦ 246. Οἱ ἄνευ κανονικῆς ἀδείας ἀγιοθεῖται 247. Ἡ Ἱ. Σύνδος τοῦ 1937—8. Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκαδευτικὴ Ἀδελφότης 261. Τὸ νέον διεθνὲς ἡμερολόγιον 261, 293. Φόρος παραφίτης 261. Χαρτοσήμανσις βεβιώσεων ἱερέων 278. Φόρος κηραδῶν ὑλῶν 278. Ὁ τρόπος μεταφορῆς νεκρῶν 278. Τὸ οἰκόπεδον τῶν στρατιωτικῶν παραπηγμάτων 293. Σχολὴ Βυζαντ. μουσικῆς 294. Δίσκος ὑπὲρ τοῦ Ὀρφανοτροφείου Βουλαιγμένης 294. Ἀντιβλασφημικὸν συνέδριον 309. Ἱεραρχίας Ἑλλάδος σύνοδος 319 ἔξ. Κατάλογος ἐκλεξιμῶν ἀρχιερέων 334, 351. Περί τῶν δύο ἐκκλησ. οἰκονομικῶν ὁργανισμῶν 345. Συντάξεις τοῦ TAKE 335. Ἀποστολικὴ Διακονία 383, 391. Ἡ προσευχὴ ἐν τοῖς σχολαίοις 383. Νόμος περὶ καταστάσεως Μητροπολιτῶν καὶ συνοδικῶν 399. Ταχυδρομικὴ ἀτέλεια 399. Ὁ «Ἄμβρον» τῆς Ἀποστολ. Διακονίας 406.

Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν: Ἐναρξὺς μαθημάτων Ἐλευθέρας Κοινωνικῆς Προνοίας 13. Ἐπίσημος ἐγκατάστασις πανεπιστημιακῶν ἀρχῶν 30. Δημοτ. Σχολεῖον Ἀσθλαῦ Ἀγ. Ἀνδρέου 39. Μνημόσυνον εὐεργετῶν Πανεπιστημίου 39. Ἐφορ. Ἐπιτροπὴ Σχολῆς Βυζ. Μουσικῆς 47. † Ἀρχιμ. Νεκταρίου Καλετανάσιος 47. Ἐνοριακὸς ναὸς 47. Ἱεροκομιεῖον Ἀθηνῶν 47. Τὸ δημοτ. σχολεῖον Ἰ. Σίου Ἀγ. Ἀνδρέου 55. Βουλαιγμένης ἀταλλαγὴ 53. Κατεχ. σχολεῖον Ἀγ. Ἀναργύρων 53, 213. Ἀσπὸτρα Βουλαιγμένης 78. Ὑποδειγματικαὶ λειτουργίαι 87, 101. † Κωνστ. Ρωμανὸς 102. Τὰ Φιλίππεχα 110. Ὁ συναικισμὸς 110. Ἐπίσημ. 119. † Ἀθανάσιος Οἰκονομικόπουλος 149. Οἱ θεολόγοι φημιτῆται εἰς τὸν ἄμρ. ναὸν 158. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἰς Μετλήνην 165. Ἡ ἑορτὴ ἁγ. Παύλου 211. Ὀρφανοτροφεῖον Βουλαιγμένης 212. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἰς Ζάκυνθον καὶ Κεφαλληνίαν 261. Ἱερατικὴ σχολὴ Ὀρφανοτροφείου Βουλαιγμένης 335. Ὁ νέος περὶ Ρ. ζαρείου Σχολῆς νόμ. 343, 352. Παιδαγ. Ἀκαδημία θηλέων Περσικῶς 366. Μνημόσυνον εὐεργετῶν Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου 367. Νέος Διαυδωντῆς Ρ. ζαρείου Σχολῆς 367. Ὀνομαστήρια Ἀρχιεπισκόπου 373. Ὁρκωμοσία τῶν νέων φοιτητῶν 391. Μοναχαὶ διὰ τὰς κρατούμενας γυναῖκας 398.

Ἱεραὶ Μητροπόλεις: Αἰτωλοακαρνανίας 55, 147, 165, 211. Ἀρτης 63. Ἀττικῆς 148. Γόρτυνος 23. Γρεβενῶν 147. Δημοτηριάδος 72, 133. Γυθείου 31, 78, 182, 183, 194, 212, 309. Θεσσαλιώτιδος 14, 72, 153, 212. Θεσσαλονικῆς 87, 157. Θηβῶν 153, 175. Θήρας 403. Καλαβρύτων 158. Λαρίσης 239. Μαντινείας 39, 40, 55, 102, 212, 326, 367, 406. Μεσσηνίας 55. Μηθύμνης 326. Μετλήνης 14, 31, 149, 183, 212, 293, 294, 326, 352. Πατρῶν 47. Σπάρτης 55, 79, 391. Σύρου 30, 213, 245, 374, 399. Ὑδρας 14. Φθιώτιδος 149, 261, 309. Φιλίππου—Νεαπόλεως 30.

Ἄλλοιπα ὁρθόδοξοι Ἐκκλησιαί

Κων)πόλεως 53, 72, 78, 87, 150, 183, 191, 197, 239, 273, 352, 384, 400. Ἀλεξανδρείας 63, 73, 111, 119, 150, 213, 247, 279, 320, 400. Ἀντιοχείας 47. Ἱεροσολύμων 239, 383. Κύπρου 47, 133, 310. Ρωσίας 14, 31, 72, 78, 83, 95, 102, 120, 158, 165, 183, 191, 197, 213, 239, 279, 294, 316, 327, 335, 344, 367, 374, 384, 400, 407. Σερβίας 14, 31, 40, 111, 150, 166, 262, 320, 335, 374. Ρουμανίας 32, 49, 87, 150, 166, 183, 213, 401. Πολωνίας 15, 88, 184, 311, 320.

327. Φιλανδίας 184, 367. Ἑσθονίας 31, 367. Λιθουανίας 320. Ἀλβανίας 132, 133, 191, 311. Βουλγαρίας 111, 120, 150, 167, 184, 213, 240, 352, 374.

ΕΤΕΡΟΔΟΞΩΝ

Ρωμ)τικῆς 15, 47, 56, 72, 79, 123, 150, 159, 167, 184, 197, 219, 232, 274, 295, 367, 374, 400, 407. Ἀγγλικανισμός 79, 102, 150, 240, 247, 262, 311, 374, 400, 407. Παλακαθολικοὶ 79, 241, 293, 320. Ἀθιοτικοὶ 213, 320, 352, 407. Ἀρμενικὴ 120, 213. Διαμαρτυρήματα 17, 295, 327.

Ἄλλων Ἐρησκεῖων

Τουδαίτουδ 295. Ἰλιμισμοδ 311, 327.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἰωάννου Α. Φραγκούλη Ὁ Χριστὸς ὡς παιδαγωγὸς 15. Θεασ. Βλῆσίδου Ἡ κληρονομικότης τῶν φυσικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν ιδιοτήτων. 16 Α. Β. Καρτασιῶφ Ἡδὸς Οἰκουμηνικῆν Σύνοδον 16. Σ. Πλακίδου Ἡ Ἀστρονομία καὶ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα 24. H. Lietzmann Petrus der römische Märtyrer 48. Μιχαὴλ Κωνσταντινίδου Ἰωάννου Κρονσσανδῆς Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ 48. Ἐμμ. Καρπαθίου Ἡ λατινικὴ προπαγάνδα καὶ αἱ Κυλλάδες κατὰ τὸν 19 αἰῶνα 48 Θεσσαλιώτιδος Ἰεζεκιὴλ Ἀρχιεπισκόπου Χριστοστόμου Ἡ ἡμερολογιακῶν κατηγοριῶν ἐλέγχος 102. Le Christianisme Social 104. P. Conord Le problème d'une Sociologie chrétienne 101. Prof. D. Friedrich Heiler Urkirche und Ostkirche 111 W. Patton Christianity in the Eastern conflicts 134. Δημ. Μπαλάνου Ἱστορία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 159. Ἀγ. Ζάχου Τὸ ὄρος Σινά καὶ ἡ μονὴ ἁγίας Αἰκαταρίνης 151. Α. Μασουρίδου Ἀλαγονικά 159. Hans Lietzmann Geschichte der alten Kirche II Ecclesia catholica 160. Α. Φυτράκη Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς; μας 181. Α. Φυτράκη Κατάλογος τῶν χειρογράφων τοῦ Θεολογικοῦ Σπουδαστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 191. Georg Florowski Westliche Einflüsse in des russischen Theologie 114. Ἐπιστημονικὴ Ἐπιστηθὸς τῆς Θεολογ. Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1936—1937). Ἡ Κοινωνικὴ Προνοία: Τὰ πεπραγμένα τοῦ Ὑπουργείου Κρατικῆς Ὑγιεινῆς καὶ Ἀντιλήψεως κατὰ τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς 4ης Αὔγ. 1936 ἔτους 283. Καρυστίας καὶ Σκύρου Παντελεήμονος Πῶς φαντάζονται τὸν Θεὸν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας 296. Ἰω. Α. Φραγκούλη Χριστιανισμὸς καὶ σημερινὴ ἀγωγή 296. Δημ. Πετρακόπου Ὁ Γάμος Παισιος ὡς κανονολόγος 311. Ἰω. Παπαδοπούλου Ἡ θέσις τῆς γυναίκος εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν 311. Fr. W. Foester Alte und neue Erziehung 327. Δημομηριάδος Ἰωακείμ Σύστημα ἀνυψώσεως ἐφημεριακοῦ Κλήρου 327. Ἀρχιμ. Ἀθηναγόρα Καβάδα Ἀπὸ τὰ κηρύγματά μου 335. Ἐλέγχος «Ἀναιρέσεως Ἐλέγχου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν» 374.

ΔΗΛΩΣΙΣ

Φέρεται εἰς γνώσιν τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν καὶ τῶν λοιπῶν Συνδρουμητῶν τῆς «Θεολογίας» ὅτι ὁ Πασχάλης Μιχαηλίδης δὲν δικαιούται νὰ εἰσπράττη συνδρουμῶς αὐτῆς; διότι ἀπὸ διετίας; ἔπαυσε ν' ἀνήκη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς «Θεολογίας».
(Ἐν τῆς Διαχειρσεως τῆς «Θεολογίας»)

“ΕΚΚΛΗΣΙΑ,”
ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Διευθύνουσα Ἐπιτροπεία :

† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΙΣΤΟΣΤΟΜΟΣ
† Ὁ Ἐρέσεως ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ
† Ὁ Ἐάνθης ΙΩΑΚΕΙΜ

Ἰπεύθυνος, Π. Σ. Μανωλέσης

Τύποις «Φαίνικας» ἄδελφ. Λεγγνίτου 4, Τηλ. 54-229